

ÓBUDAI EGYETEM
Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar
Terméktervező Intézet

TÖRTÉNELMI ÖLTÖZÉKEK FEJLŐDÉSE A JÁTÉK- ÉS FILMIPARBAN

OE RKK

2023.

Hallgató neve:

Hallgató törzskönyvi száma:

Méhes Előd

T-3241/FI12904/R

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

Óbudai Egyetem
Rejtő Sándor Könyvűipari és Környezetmérnöki Kar
Terméktervező Intézet

SZAKDOLGOZAT FELADATLAP

Hallgató neve: Méhes Előd

Szaktervező száma: [REDACTED]

Törzskönyvi száma: T-3241/FI12904/R

Neptun kódja: [REDACTED]

Szak: Ipari termék- és formatervező mérnök (BSc)

Specializáció: Terméktervező specializáció (Enteriőr-textil, öltözködés-kiegészítők)

A dolgozat címe: Történelmi öltözékek fejlődése a játék- és filmiparban

A dolgozat címe angolul: Evolution of Historical Costumes in the Games and Film Industry

A feladat részletezése:

1. Történelmi öltözékek áttekintése a film- és játékpiarban, nemzetközi precedensek. Ütemterv.
2. A történelmi öltözékek alapanyagainak, mintázatainak, kidolgozásának elemzése. Követelményjegyzék készítése.
3. Tervezői koncepció kidolgozása, tervvázlatok készítése, a tervezési folyamat leírása, alapanyagok bemutatása.
4. A kiválasztott tervek szakszerű dokumentálása, 3 öltözködés-kiegészítő, költségterv és 70 x 100 cm méretű plakát készítése.

Intézményi konzulens neve: Papp-Vid Dóra

A kiadott téma elévülési határideje: 2025. 02. 01.

Beadási határidő: 2022. 12. 15.

A szaktervező: Nem titkos.

Kiadva: Budapest, 2022. 11. 14.

Intézetigazgató

A dolgozatot beadásra alkalmasnak találom:

[Signature]
belső konzulens

[Signature]
külső konzulens

ÓBUDAI EGYETEM

Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar
Terméktervező Intézet

HALLGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott hallgató kijelentem, hogy a szakdolgozat/diplomamunka saját munkám eredménye, a felhasznált szakirodalmat és eszközöket azonosíthatóan közöltem. Az elkészült szakdolgozatban/diplomamunkában található eredményeket az egyetem és a feladatot kiíró intézmény saját céljára térítés nélkül felhasználhatja, a titkosításra vonatkozó esetleges megkötések mellett.

Budapest, 2023.05.15.....

hallgató aláírása

1 Tartalom

Bevezetés	7
1. Történelmi öltözékek áttekintése a filmiparban, nemzetközi precedensek	8
1.1. Kik azok a vikingek?	8
1.2. Vikingek (The Viking, 1928) [1]	9
1.2.1. A klasszikus ábrázolás, romantikus elemekkel	9
1.2.2. A vadság varázsa	10
1.2.3. Kultúrákon át	10
1.2.4. Anyagok minősége	11
1.3. Vikingek (The Vikings, 1958) [5]	11
1.3.1. Egy lépéssel a történelmi hűség felé	12
1.3.2. A szarvas sisak alkonya	12
1.3.3. Miszticizmus	12
1.3.4. Anyagok és minőség	13
1.4. A 13. harcos (The 13th Warrior, 1999) [8]	13
1.4.1. Ablak a múltba	14
1.4.2. Harcosok és közemberek	14
1.4.3. A vezetők konfliktusa	15
1.4.4. Asszonyok és lányok	15
1.4.5. Völwa	15
1.4.6. Anyagok és minőség	16
1.5. Vikingek (Vikings, 2013-2020) [11]	16
1.5.1. Kultúra és szimbolizmus	17
1.5.2. Földművesek és halászok	18
1.5.3. Páncélok és egyéb védőruházatok	19
1.5.4. Nemesség	20
1.5.5. A papok és a Látó	21
1.5.6. Anyagok és minőség	22
1.6. Az Északi (The Northman, 2022) [15]	23
1.6.1. A rítus	23
1.6.2. A fagyos észak	23

1.6.3.	Páncélzat és fegyverek.....	24
1.6.4.	Misztikum	24
1.6.5.	Anyagok és minőség.....	25
1.7.	Ütemterv.....	26
2.	A történelmi öltözékek anyagainak, mintázatainak, kidolgozásának elemzése	27
2.1.	Színek.....	27
2.2.	Felső tunika	27
2.3.	Alsó tunika	28
2.4.	Nadrág.....	29
2.5.	Alsónadrág	29
2.6.	Cipő.....	30
2.7.	Zokni	30
2.8.	Köntös és kabát	31
2.9.	Köpeny.....	31
2.10.	Sapka	31
2.11.	Csuklya	32
2.12.	Női ruha	32
2.13.	Kötény	32
2.14.	Fejkendő	32
2.15.	Díszítés	33
2.15.1.	Hímzéssel	33
2.15.2.	Beleszótt díszítés.....	33
2.15.3.	Szegélyek	34
2.16.	Ékszerek és kiegészítők.....	34
2.17.	Öv és tárolók.....	35
2.18.	Követelményjegyzék	35
3.	Tervezői koncepció kidolgozása, tervvázlatok készítése, a tervezési folyamat leírása, alapanyagok bemutatása	36
3.1.	Filmművészet és történelem.....	37
3.2.	Mitől lesz a viking Viking.....	37
3.2.1.	Harcos kultúra	37
3.2.2.	Skandinávia színei	37

3.2.3.	Vadság	38
3.2.4.	Praktikum.....	38
3.3.	Stílus.....	39
3.4.	Férfi ruha I.....	39
3.5.	Férfi ruha II.	40
3.6.	Női ruha.....	41
3.7.	Ruhák öregítése	42
3.7.1.	Célok.....	43
3.7.2.	Természetes eszközök.....	43
3.7.3.	Modern vegyi anyagok	43
3.7.4.	Mechanikus és termikus módszerek	43
4.	A kiválasztott tervek szakszerű bemutatása, három öltözék kivitelezése, 70x100 cm-es plakát készítése	45
4.1.	Nadrág a Thorsbergi leletek alapján.	45
4.2.	Tunika	47
4.3.	Köpeny.....	49
4.4.	Alkarvédők.....	50
4.5.	Gambeson.....	52
4.6.	Szörme váll rátét	54
4.7.	Női alapruha	55
4.8.	Kötényruha.....	57
	Összefoglalás	59
	Thesis summary	60
	Irodalomjegyzék	61
	Egyéb felhasznált irodalom:	63
	Ábrajegyzék.....	64

Bevezetés

A témaválasztás során felmerült számos történelmi korszak és kultúrkör, csak úgy, mint a fantázia világának sarokkövei is, Középfölde, Westeros vagy Narnia. A végső döntés azért esett az i. sz. után 973 és 1132 közötti Skandináviára, mert akkori lakosai, és főleg az onnan messzire kihajózó Vikingek mára valahol a történelem és a fantázia találkozásánál helyezkednek el. Az ismereteink idővel egyre mélyrehatóbbak és részletesebbek lettek velük kapcsolatban, de ezek az ásatásokkal, és komoly kutatómunkával alátámasztott tények elkeverednek a legendákkal és évszázados hagyományokkal. A mai képünk ezekről a férfiakról és nőkről sok helyen eltér a valóságtól, de olyan egységet és kulturális erőt hordoz, ami kontinenseken átívelve felismerhető, és számos rajongója van.

Jellemző motívumaik gyakran felbukkannak ékszerekként, ruhadíszító mintaként, és alapelemeit a modern kornak megfelelően adaptálva nem csak kényelmes, de egyedi és divatos öltözékeket állíthatunk össze. A természet és a spiritualitás felé visszaforduló, a hétköznapiak zajába belefáradt emberek széles körének imponálnak az ezen szimbólumok által képviselt értékek, a szellemi és testi erő, a kitartás, a becsület, és az anyatermészet szeretete.

A szakdolgozatom feltárja, hogy a játékfilmkészítés korai szakaszától napjainkig hogyan változott és fejlődött a középkori Skandináviáról kialakult kép, és mit is jelent a "Viking" szó tudományos és kulturális szempontból. Ezt a kutatómunkát szeretném felhasználni a saját vízióm megvalósítására, egy viking tematikájú kollekció megalkotására, ami megállná a helyét egy játékfilm kellékeként is, de sok filmes jelmezzel ellentétben akár mindennapi használatra is alkalmas a kialakítása. Ezen felül fontosnak tartom a tartósságot, és a természetes anyagok használatát, hogy a kész kollekciót rendezvényeken használni lehessen az elkövetkezendő években edukációs és szórakoztató célokra is.

1. Történelmi öltözékek áttekintése a filmiparban, nemzetközi precedensek

1.1. Kik azok a vikingek?

A Viking szó jelentése erősen eltér a közgondolkodásban és a tudományos életben, aminek a gyökerei mélyen visszanyúlnak az európai történelembe. Laikusokat kérdezve az első, ami eszébe jut valakinek a szó hallatán, egy hosszú vörös vagy szőke hajú, és hasonló színű, néhol fonott szakállal díszített arcú, igencsak természetes és kidolgozott izomzatú férfi, aki szarvas sisakot visel, vastag szőrme fedi a vállát, kezeiben pedig balta és kerek pajzs, vagy alternatívaként söröskorsó, illetve ivókürt van. Már ha egyáltalán visel bármilyen ruhát ez a képzeletbeli alak, és nem a Berserkerek közül való, akik meztelenül, pajzs nélkül vetették magukat a harcba. (1.1-es ábra) Ez a nézet nem csak távol áll a régészek leletekkel alátámasztott álláspontjától, de hála az utóbbi ráhatásának a kultúránkra, mára már a filmek sem ezt tükrözik, a szándékos paródiákat leszámítva természetesen.

A másik nézőpont tudományos oldalról közelíti meg az északi kultúrát. Eszerint a szemlélet szerint a “Viking” nem egy határozószó, hanem cselekvő ige. Akiket mi vikingekként ismerünk, nem a skandináv társadalom egészét jelentették, hanem egy viszonylag szűk, de fontos réteget, akik a hétköznapi munkájuk mellett alkalmanként fosztogató körutakra indultak, jellemzően az év azon szakában, amikor a mezőgazdasági munkák szüneteltek. Ilyenkor a jól ismert sárkányhajókon, a partközeli vizeken utaztak és támadtak meg kisebb településeket. Kétségtelenül voltak köztük kiváló harcosok, de a legtöbbjüknek ezek az utak nyári munkának, keresetkiegészítésnek számítottak, ezért a célpontok mindig olyan települések voltak, amik kis eséllyel tudtak csak védekezni. A későbbi század nagy északi hadseregei már egy másfajta, hódító háború részei voltak.

Az egyszerűség kedvéért a szakdolgozat szövegében a “viking”, a “pogány” és az “északi” szavakat szinonimaként fogom használni a 793 és 1066 között a skandináv régióban élő, vagy onnan származó és az ottani Asathrú valláshoz köthető csoportok

1.1.1 Történelmileg hiteles és fantasy viking öltözékek egymással szemben

általános megnevezésére, ami történelmileg helytelen, de filmművészeti szempontból helytálló általánosítás.

1.2. Vikingek (The Viking, 1928) [1]

A legkorábban készült, elemzésre kerülő film az 1928-as The Viking című mű, ami a Metro Goldwyn Mayer produkciója volt. Ez a film egyszerre volt az első Technicolor Process 3-mal készülő film, és az első egész estés némafilm, amin már filmzene is szerepelt. Megjelenésekor filmművészeti és technológiai szempontból rendkívül modernnek számított. A történet fő inspirációja Ottilie A. Liljencrantz “The Thrall of Leiff the Lucky: A Story of Viking Days” című 1902-es regénye. [2] A film fogadtatása felemás volt, a kritikusok bírálták a túlzottan színházi megjelenést, és a hasonlóan túlzó sminkelést. [3]

A történeten jól látszik, hogy jellemző volt a viking kultúra romantizálása, és ennek megfelelően a jelmezek fő fókuszsa a karakterek filmben betöltött szerepének kiemelése. A szereplők ruhája nagyon színpadias, kosz, kopás nem igazán fedezhető fel rajtuk. A történelmi háttér hangulatának megteremtése miatt törekedtek az autentikus megjelenésre, az inspirációt ehhez szemmel láthatóan inkább a legendákból merítették, mint az akkoriban még hiányos régészeti leletekből.

1.2.1. A klasszikus ábrázolás, romantikus elemekkel

A The Viking egy romantikus kalandfilm, így a történelmi elemeit hozzá kellett igazítani a kortárs közönség szépségideáljához. Így lehet, hogy a főszereplő arca teljesen csupasz, és a körülötte lévő másik két prominens férfi karakternek is csupán bajusz van az arcán, míg a statiszták túlnyomó többsége igen terebélyes szakállal büszkélkedhet. A jelmezeik is merőben eltérnek környezetüktől, hogy kiemeljék őket, erre jó példa Leiff Ericsson csillogó mellvértje, ami nem csak a régészeti leletekkel, de a film saját felállított stílusával is ellentmondásban áll. Ezek azért szükségesek, mert ahogy a kritikusok is megmondták, az amerikai közönség a simára borotvált férfiakért rajong. [4] A vikingekről alkotott képet így a háttérszereplőkből szűrhetjük le.

Az átlagos viking harcosok szarvval díszített, orrvédős sisakot hordanak, testükön inget, és gyakran rövid ujjú tunikát, a lábukon csizmát és lábtokercset viselnek, ami a nadrágot szorosan lekötözi a lábbelihez. A páncéljuk torzót védő bőrvért, a kivételesen fontos karaktereknek pedig pikkely- vagy lemezpáncélzat. Láncinget – bár a tehetősek között kétségkívül népszerű volt – nem láthatunk, valószínűleg azért, mert modern

1.2.1 Izlandi harcosok

eszközökkel is nehéz előállítani, így a régebbi filmekben gyakran elhagyták. (1.2.1-es ábra)

Minden öltöződarabot, páncéltól a fehéreneműig, előszeretettel díszítenek szegecsekkel, esetleg szárnyakkal. A későbbi filmekből annyira ismerős vallásos motívumokat nem igazán láthatjuk a ruhákon, azok a kifinomult díszítések csak a következő évtizedekben jelentek meg a vásznon.

1.2.2. A vadság varázsa

Ami indokolttá teszi ezt a filmes környezetet romantikus történetekhez, egy olyan korban, amikor a férfiideál ettől merőben eltérően nézett ki, az az északiak zabolátlan és izgalommal teli mítosza. A közjük kerülő szimpatikus főszereplő átveszi a környezete hangulatát, és maga is rettenthetetlen, bátor harcos lesz, aki megtanulja értékelni az elsőre egyszerű és durva népség mögött rejlő belső értékeket.

1.2.3. Kultúrákon át

A film különlegessége, hogy négy kultúrkört is megjelenít, híven az utazásra épülő tematikához. Megfigyelhetünk egy északi királyi udvart, és benne a nemeseket, akiken ugyan már erős keresztény befolyás látszik, de még magukon hordozzák a szőrmével szegélyezett köpenyeiket, amik a viking kultúrában különösen kiemelkedő státuszt jelző világosabb kék színben pompáznak. Következő állomásként Leiff Ericsson harcosait láthatjuk, a fent leírt öltözetekben, pusztán a sisakot mellőzve, utánuk pedig Vörös Erik embereit, akiknek a ruhaösszeállítása nagyon hasonló elemekből épül fel, de valamivel zártabb, a ruhaujjak hosszabbak, és kiegészül köpennyel, vagy vállra terített szőrmével a hideg izlandi klíma miatt. Ők, mivel a pogány oldalt képviselik, előszeretettel viselnek szarvas sisakot is.

Ráadásnak a film első képsoraiban felbukkan egy negyedik viking csoport is, akik nehezen illenek bele az egyébként többnyire konzisztens összképbe. Ezek a harcosok félmeztelenek, vagy durva szőrmékbe vannak csavarva, az izmaik szépen olajozottak, férfiasságukat pedig csak egy szőrmés ágyékkötő fedi, a sarus lábaikat szabadon hagyva. Ez a fajta megjelenítés még egy ilyen korai filmtől is sokkoló, és sajnos mára már nem találni rá választ, hogy miért került bele a filmbe. A legígéretesebb teória szerint így próbálták élesen elválasztani a rabszolgagyűjtő, szerzetesekre támadó vikingeket, a becsület vezérelte erőszakos, de valahol mégis nemes vikingektől, akik a későbbi jelenetekben szerepelnek. (1.2.2-es ábra)

1.2.2 Barbár viking (bal), keresztény viking (jobb felső), pogány viking (jobb alsó)

1.2.4. Anyagok minősége

Néhány jelmez láthatóan bőrből készült, és igényes, részletes kidolgozást kapott, de a legtöbb ruha jellegtelen, vagy láthatóan hétköznapi viselésre alkalmatlan, ami valószínűleg erősítette a kritikusok operettélményét. A mozgókép jól palástolja az olcsóbb elemeket, de a forgatás közben készült fényképeken egyértelműen látszik, hogy mi készült műanyagból. (1.2.3-as ábra)

1.2.3 Leif Ericsson és Hilda, színes, de gyenge minőségű jelmezben

1.3. Vikingek (The Vikings, 1958) [5]

Harminc évvel később vesszük fel a fonalat, egy nagysikerű filmmel Jerry Bresler rendezésében, ami Edison Marshall “The Viking” című könyve alapján, és mint olyan, Ragnar Lodbrok sagája nyomán készült. [6] Bár nem volt minden kritikus elragadtatva tőle, hatalmas sikert aratott, a költségjének közel négyszeresét visszahozva, és ihletet adva több hasonló tematikájú filmnek és sorozatnak is. Ezt a sikert a legtöbbször a kivételes látványvilágnak tulajdonították, ami nagyszerűen kihasználja a kor technikai lehetőségeit, és átsegíti a néző érdeklődését a kissé lassan kibontakozó, egyszerű történeten. [7] Az operatőri munkát a jelmeztervezők igényessége támogatja, ami ugyan mai szemmel még hagy kívánnivalót maga után, de nagy előrelépés a korábbi évtizedekkel szemben.

1.3.1. Egy lépéssel a történelmi hűség felé

A készítők egységes összképet akartak, ezért minden viking ruhát ugyan azon séma szerint állítottak össze. A férfiak viselete nadrág és csizma, a kettő között bőrszíjakkal rögzített szőrmés bőr, ami a lábtekereszt helyettesíti, felül pedig tunika, és rajta irhamellény. Ezen darabok szabása egységes a háttérszereplők között, ami megkülönbözteti őket rangban, az a színárnyalatok eltérése, a szegély menti díszítőelemek, és az övek. Az övek szerepe fontos a szociális élet szempontjából, mivel kitűnő közvetítője a státusznak. Minél gazdagabb, befolyásosabb egy férfi, annál gazdagabban van díszítve az öve, veretekkel, csattal, különböző fémekből, illetve metszett motívumokkal. Ezt az eszközt a film nagyon jól használja arra, hogy nem tolakodóan kiemelje azokat a szereplőket, akiknek a

1.3.1 Einar, Lodbrok fia, a vikingek királya, a trónon ülve

nevét nem kell megjegyeznünk, mert nem fontos szereplői a történetnek, de amikor felszólalnak, mégis egyből éreznünk kell, hogy az ő szavaiknak súlya van. A státusz jelzésére előkerülnek a szőrmés köpenyek és vállra terített állatbőrök. (1.3.1-es ábra) Ezek békeidőben ritkák, csak a király viseli őket, ám a csaták közben számos harcos kiegészíti vele a páncélját.

1.3.2. A szarvas sisak alkonya

Eddigre a tudományos életből már eléggé átszivárgott a köztudatba, hogy a vikingek kinézete sokkal konszolidáltabb lehetett, mint amilyennek addig képzelték őket, így a szarvas sisakok eltűntek a magukat komolyan vevő filmekből, elemzésünk során nem is találkozunk vele újra 2022-ig. Helyettük a korra valóban jellemző, úgynevezett kobak sisakok jelennek meg, amiket kettő vagy négy domború részből, szegecsekkel állítanak össze, az arc védelmét pedig egy orrnyerget követő fémdarab, vagy egy orrnyerget és szemüreget övező fémlap egészíti ki.

1.3.3. Miszticizmus

Megismerhetjük a Völvát, azaz a jósnőt, aki a 20. század második felétől gyakorlatilag állandó szereplője minden vikingekkel kapcsolatos mozgóképnek.

Ennek a karakternek a lényege, hogy az istenek akaratának közvetítésével előremozdítsa a történetet, egyfajta kapcsolatot teremtve a két világ között. Következésképpen a jelmeze stílusának furcsának, kissé felkavarónak kell lennie, ami elvonja a figyelmet a személyéről, és inkább a funkciójára tereli azt. Itt ezt szakadt, bő szabású ruhával érték el, amire zsinórokkal, látszólag mindenféle rendszer nélkül csontfűzőket erősítettek fel. Az így kapott összképen érződik, hogy távolabb áll az emberektől, amit a színésznő játéka is alátámaszt, de ennek ellenére még nem sikerül olyan hatást kelteniük, mint amit a későbbiekben figyelhetünk majd meg.

1.3.4. Anyagok és minőség

A szereplők ruhái jól hozzák a nehéz fizikai munkára és hideg elleni védelemre kialakított hatást. A jelmezterv egy kicsit túl minimalista és ötlettelen, a hiteles történelmi alapjait nem bontja ki, és nem épít rájuk, meghagyja a legegyszerűbb formájában. Ehhez az egyszerűséghez viszont ragaszkodik, így a film összképe egységesnek hat, és a háttérkarakterek könnyen felismerhetők még a csata hevében is. Az anyagok nem tűnnek műnek, még újranezve sem, és egy-egy teljes szett teljesen funkcionálisnak néz ki, akár ma is megállja a helyét. (6.ábra) Ékszerek terén a film viszont majdnem teljesen üres, ezt a témakört továbbra sem sikerült kibontania a filmiparnak.

1.4. A 13. harcos (The 13th Warrior, 1999) [8]

1.3.1 A gyönyörűen megépített kanadai szett hűen hozza a fjordok hangulatát

A 20. század legvégén, az eredeti megjelenési dátum után majdnem egy évvel kiadott 13. harcos Michael Crichton 1976-os *Eaters of the Dead* regényét dolgozza fel, John McTiernan rendezésében. [9] A film életútja rögzösen alakult, hosszú csúszások és elszabadult büdzsé után hatalmas bukás volt a kasszáknál, és a kritikusok is erős negatív véleményeket fogalmaztak meg. Az évek alatt azonban rendkívül elterjedté vált, és bár pénzügyi siker nem kapcsolódik hozzá, nyugodtan tekinthetjük amolyan kultuszfilmnek. Ennek az oka valószínűleg ugyanaz, amiért ebbe ez összeállításba is bekerült: a gyenge történetről elvonja a figyelmet a még mai szemmel is fantasztikus

látványvilág, hála a gondosan tervezett jelmezeknek, és a rendkívül hangulatos díszleteknek. (1.4.1-es ábra)

1.4.1. Ablak a múltba

A regény, és így a film fő inspirációját is a Beowulf-legendák és Ahmad Ibn Fadlan történelmi feljegyzései adják, ezért a történet fontos részét képezi a kultúra, a szokások, és a ruhák bemutatása. Mivel az Antonio Banderas által alakított Ibn-t követjük, ezért vele együtt tanulunk is a látottakról. Az alapkonfliktus ugyan teljesen fikcionális, de a korához képest egyéb tekintetben igyekszik körültekintő és pontos képet adni a bemutatott vikingekről.

1.4.2. Harcosok és közemberek

1.4.2 Herger párbajjelenete közben jól láthatóak a közemberek ruhái

Nem nyerünk hosszas betekintést a színhelyül szolgáló falu hétköznapijaiba, végig a társadalmi ranglétra tetején álló csapatot követjük, de a háttérben így is jól megfigyelhetjük, hogy mi volt a készítő elképzelése a korabeli viseletről. (1.4.2-es ábra) A földművesek ruhái szegényesek, egyszerű szabásúak, a szegélyeknél pedig díszítő mintázatok helyett leginkább rongyolódás van. Eltérő ujjhosszú, combközépig érő tunikáik alá vászoninget és egyenes szabású nadrágot hordanak, változatos lábbeliiket ritkán rongyokkal kötik le a gatyaszárhoz, hogy ne szivároгjon be a víz. Ez a legtöbb esetben elég meleg a filmen ábrázolt időjáráshoz, de néhányan kiegészítik bőrmellénnyel. A ruha elmaradhatatlan része a derékon körbe futó öv, ami segít összetartani a rétegeket. A harcosok ezzel szemben erős díszítéssel hirdetik a státuszukat. Ruháik sokkal szorosabb szabásúak, hogy ne akadhasanak össze olyan könnyen, és a legtöbben páncélt viselnek. Ennek a milyensége változatos, csak úgy, mint a történelmi hűségük, viszont pont emiatt az alkotói szabadság miatt rendkívül látványosak a jelmezeik. A nadrágok egy része bőr, fűzővel az oldalán a testhezállóságért. Lekötéssel, alátűréssel vagy lábtekerccsel, de mindig szorosan rögzítve vannak a cipőhöz, hogy megakadályozzák a botlásokat és a befolyó vizet. Az öltözetük alapja szintén ing és tunika, de erre gambesont, egész felsőtestet védő páncélt vesznek, amik kiterjednek a vállakra és az alkarra is. Ezek a páncélok

gazdagon díszítettek szegecsekkel, bőrdíszműves munkákkal és színesfém intarziákkal. Ezt az öltözetet egészítik ki utazóköpenyekkel, amiknek a szabása egyszerű, a nyaknál összeerősített kialakítású, az anyaga viszont szőrme, esetleg valamilyen szövettel társítva, ami nem csak az elemek ellen nyújt kiváló védelmet, de kiemeli a viselője befolyásos státuszát is.

1.4.3. A vezetők konfliktusa

A film két fajta előkelőséget mutat be, az egyik oldalon Ibn útitársa Buliwyf, a frissen választott harcos király, a másik oldalon pedig az öreg Hrothgar király nemességbe született fia, Wigliff. A két karakter szöges ellentéte egymásnak, így a rangjukat is másképp fejezik ki. Buliwyf mesterien kovácsolt mellvértet és széles vállvédőket visel, arany- vagy rézveretekkel és intarziával díszítve, utazáshoz pedig vaskos medvebundát ölt magára. Wigliff páncélja nem funkcionális, puha bőrből készült, és dekoratív szegecsek díszítik. Ugyan takarja egész felsőtestét és vállát, a fő szempont a kényelem és a kinézet, nem a védelem. Az északon csak a legelőkelőbbeknek rendelkezésére álló selymet használja a dekoratív értékű rövid palástjához, amit vékony szőrmesáv szegélyez, és rikító piros színben pompázik. Ők ketten testesítik meg a becsület és az önző gyávaság szembenállását, úgy, hogy a maguk módján mindketten kitűnnek a tömegből.

1.4.4. Asszonyok és lányok

A nők szerepe, mint az eddigi filmekben is, rendkívül csekély, csupán egy halvány romantikus mellékszál céljából bukkan fel a Maria Bonnavie által alakított Olga, és futólag a Diane Venora által játszott Weilew királyné, ami sajnálatos trend ezekben a kalandfilmekben. Szerencsére a háttérben jóval több női jelmezt figyelhetünk meg, ami már önmagában előrelépés az eddigi, szerelmi szálát kivéve kizárólag férfiakkal feltöltött művekhez képest.

A női viselet még a férfiakénál is egyszerűbb, egyetlen, nyaktól bokáig tartó hosszú ruha képezi az alapját, amire rövid pántron kötényt kötnek. Néhol erre mellényt vagy rendes köpenyt is vesznek, esetleg derék tájon övvel kötik egymásra a rétegeket. Míg a férfiaknál egyáltalán nem volt díszítés, addig a nőknél még a láthatóan szegények is viselnek néhány fa vagy csont gyöngyből készült nyakláncot, és a jellegzetes, füzérrel összekötött viking páros brosst, ami egyben a kötényüket is fenntartja.

1.4.5. Völwa

A valódi cselekmény elindítója a misztikus erővel bíró öregasszony, akit a Halál Angyalaként mutatnak be. Ő egyfajta látó, aki bár öregségére járnai is nehézkesen tud, fel tudja fedni az istenek akarát. Öltözéke itt már sokkal személytelenebb, egy jellegtelen kialakítású fekete, nagyon bő ujjú köntös, kiegészítve egy fekete kendővel, ami csuklyaként fedi az arcát. Szemtől-szembe később se látjuk, mert nem ő a fontos, hanem amit képvisel. Eszközei egy járást segítő, de egyben rituális funkciót is betöltő bot, ami zörgő fém pálcákkal van tele, és egy teknőspáncél, a különböző rúnakövek tárolására, amiken keresztül megtudhatja az égiek szándékát.

1.4.6. Anyagok és minőség

A 13. harcos egy kifejezetten nagy, 160 millió dolláros (mai árfolyamon közel 300 millió dollár) produkció [10], és ez leginkább a kellékeken látszik meg. A háttérszereplők ruhái megfelelnek a kor és az éghajlat követelményeinek, és a kamerák előtt természetes anyag hatását keltik. Ugyan a kiváló öregítő szakembereknek hála a legtöbb jelmez szakadt és koszos, a benne

1.4.3 Skeld és a jellegzetes arctetoválása

végzett munkának megfelelő mértékben, mégis látszik rajtuk, hogy kényelmes, mindennapi viseletnek is alkalmasak. A kiegészítők terén is bátrabb volt a film, már megjelennek az ékszerek, a felszerelési tárgyak jellegzetes viking motívumokkal való díszítése, és a jól látható tetoválások, amik az elkövetkezendő időkben csak még prominensebbé váltak. (1.4.3-as ábra)

1.5. Vikingek (Vikings, 2013-2020) [11]

Ez a sorozat önmagában képezhette volna a szakdolgozat alapját, mivel 89 epizódjával 65 óra és 16 perc tiszta játékidőt ad a képernyőre, és az előző évtized egyik legnépszerűbb sorozata volt. Eredetileg a History Channel projektje volt, de az utolsó évadot már az Amazon Prime fejezte be. A sorozat Ragnar Lothbrok és fiai sagáján alapul, kiegészítve számos ránk maradt történelmi feljegyzéssel és egyéb legendával. Sok negatív kritikát kapott a kronológia összekeverése, és egymással a valóságban soha nem találkozott karakterek egy asztalhoz ültetése miatt, de ez nem csorbítja azt az érdemét, hogy széles nézőtömegek körében tette népszerűvé az északi kultúrát, és keltette fel az érdeklődésüket a valódi kulturális hagyományok megismerésére. A sorozat 2020-ban lezárult, de 2022-ben a Netflix gondozásában elindult az utódja, Vikings:Valhalla néven.

1.5.1 Rolo, Ragnar és Lagertha, az első évadok főszereplői

1.5.1. Kultúra és szimbolizmus

Néhány, az északiak vallásos hagyományaihoz köthető kiegészítőnek a sorozat kifejezetten nagy hangsúlyt ad. Ilyenek a kincsek, amiket a vezető réteg igyekszik felhalmozni, hogy a túlvilágon is gazdagok lehessenek és a tetoválások, amik rengeteg karakter arcát, karjait és hátát borítják, de leginkább a karperecek, amiket a szabad emberek férfivá avatásukkor kapnak meg. Ezek a karperecek rézből vagy bronzból készültek, láthatóan kis mértékben kézzel is hajlíthatóak. Két végük záró motívumban végződik, gyakran farkas, vagy sárkányfejet formál, a köztes rész pedig csavart vagy fonott mintázatú. Ezek a könnyen felismerhető, és tetszetős ékszerek fontos szakrális szerepet töltenek be, a viselőjük hűségét fejezik ki a törzsfőnökük iránt, és a rá tett eskü szentnek számít. Ez az ékszer szimbolizálja a teljes jogú lakosok szabadságát, a becsületüket, és a köteléküket nem csak a törzsfőnökük, de az isteneik felé is. Ha valaki ezt elveszíti, vagy ami még rosszabb, önként megváltik tőle, az hatalmas szégyen, és könnyen páriává teheti a közösségen belül.

Egyéb, kevésbé általános, de gyakori talizmán Thor kalapácsa, amit medálként hordtak, általában kevés vagy semmilyen járulékos díszítő elemmel mellette, egyszerű bőr zsinóron. Ez is vallásos kellék, a vihar és mennydörgés istenének kirívóan erős kultuszát hozza előtérbe. Amikor nyílt tengeren, a mai szemmel apró hajókon viharba keverednek, kevés dolgot tehetnek az imádkozáson túl a túlélésért. Ilyenkor kerülnek elő a tunikák alól ezek az apró, de igényesen megmunkált fém nyakláncok.

1.5.2. Földművesek és halászok

Mivel sorozatról beszélünk, az alkotóknak elég képernyőidő állt rendelkezésére, hogy olykor békésebb jeleneteket, epizódokat is betűzzenek, így nem csak a konfliktusokban résztvevő harcosokat, hanem az egyszerű földműveseket is láthatjuk különböző élethelyzetekben és évszakokban. Ezeknek az egyszerű embereknek a ruházata árulja el a legtöbbet a kor szokásairól, és a készítők víziójáról, mivel nincsen meg az a kényszer bennük, hogy feltűnőnek, karakteresnek kell lenniük, csupán illeszkedniük kell a szettbe, és jó háttérrel biztosítani az eseményeknek.

A férfiak lábvisellete bocskor, egy nagyon egyszerű, néhány bőrdarabból összevarrt alkalmatosság, aminek Európa-szerte számos változata terjedt el. Aki tehetősebb, vagy nagyobb a kézügyessége, az inkább csizmát hord, mivel az nem csak kényelmesebb, de a hideg téli időjárástól is jelentősen jobban véd. Lábtokercset egyáltalán nem láthatunk a körükben, a nadrágjuk szára szabadon lóg, és ennek okán nem is túl bő szabású. Felül tunikát viselnek, aminek a hossza, és az ujjainak hossza is változatos, bár a rövid ujj lényegesen ritkábban fordul elő, mint az eddig megvizsgált filmek esetében. A tunika alatt vászoninget hordanak, felette az időjárás függvényében köpenyt, vagy az északiakra jellemző, könnyen felismerhető különálló csuklyát. A ruháik színei tompábbak, sötét és világos földszínek jellemzik őket, mivel ezek a festékanyagok könnyebben és olcsóbban elérhetőek voltak számukra. Az ing szinte mindig natúr, a színezése felesleges, mert a legtöbbször alsóruhaként használják, ha pedig mégis az az egyetlen ruhanemű, amit éppen viselnek, akkor a feltételezhető nagy meleg és erős napsütés miatt praktikus a törtfehér szín.

A díszítés ezeknél a ruháknál sem marad el, bár kevésbé hangsúlyos. Leggyakoribbak a színes cérnás elzáró varratok, illetve a szegélyek menti hímzések. A kicsit tehetősebbek ennél bonyolultabb mintákat is használnak, illetve nyakláncokat, gyűrűket és brossokat vesznek fel. Ezek készülhetnek rézből vagy ezüstből, az arany a közembereknél nagyon ritkán fordul csak elő.

A ruha utolsó, de elmaradhatatlan eleme a derékon bújtatók nélkül körbevezetett öv, aminek a túlnyúló szárát gyakran jellegzetes csomóval irányították lefelé. Ez nem csak a ruha stabilan tartására szolgál, hanem egyúttal a zsebek funkcióját is betölti, a viselője személyes tárgyai kis tartókban, vagy közvetlenül a szíjról lógtak.

A nők viselete hasonló a férfiakéhoz a felhasznált színek tekintetében, viszont a díszítésre, ékszerekre nagyobb figyelmet fordítanak. Az öltözködés alapját egy, az egész testet takaró ruha adja, aminek az alja bokáig érő szoknya, és az ujjai is csuklóig érnek. Nyaknál kicsit szabadosabb, alkalmanként mély dekoltázst hagy, esetleg fűzőszerű zsinórozással, vagy teljes kivágással. Erre a ruhára vesznek fel kötenyt, amit vékony pántokkal rögzítenek a vállukon át, illetve brossal tűznek össze. Ezek a páros brossok nagyon népszerűek voltak az északi kultúrkörben, gyakran zsinórral kötötték össze őket, amire csontokat, fafaragványokat vagy kristályokat fűztek.

1.5.3. Páncélok és egyéb védőruházatok

A sorozatban sok, egyedi hagyományokkal rendelkező viking csoport kerül előtérbe, akiknek a védőruházatai is változatosak, de így is egyértelműen elkülöníthetők az összes többi népcsoporttól. Ezeknek a védőruházatoknak a színvilága megmarad a hétköznapi viseletek szintjén, a barna és fekete dominál. Ez azért is van így, mert sok egyszerű harcos nem hord egyáltalán páncélzatot, csupán apró módosításokkal ellátott köznapi viseletet. Ezek közé tartozik a bocskor helyett csizma viselete, a szárba szorosan betűrt nadrággal, illetve a rövidebb tunika. Míg a békés jelenetekben férfiakon is megfigyelhetünk akár lábszárközépig leérő tunikát, a csatajeleneteknél ezek a legritkább esetben érnek csak combközép alá, biztosítva, hogy a lobogó szövet ne akadályozza viselőjét az összecsapások közben.

Akik megengedhetik maguknak, azok igyekeznek valódi testpáncélt szerezni. Ezek legolcsóbb formája a gambeson, ami egy vastag, több rétegnyi gyapjú és egyéb szövetből összevarrt védőruha. Ezek a szorosan összevarrt rétegek kipárnázzák a sérülékeny részeket, hatékony védelmet nyújtva az ütések és a nyílvevesszők ellen. A szabásuk kaftán-szerű, hosszú ujjukat gyakran zsinóros fűzés fogja a vállhoz, alul pedig a tunikával ellentétben térd alá is lenyúlik, egyedülként a többi páncéltípus között. A gambesont gyakran használják más védőfelszereléssel együtt, egyfajta alapként szolgál minden hatékonyabb páncélzat számára.

A következő lépcsőfok a bőrpáncélok. Ezek rendkívül népszerűek, mivel sokkal testhezállóbbak, mint a gambeson, és az anyaguk lehetőséget ad arra, hogy metszetekkel, rátétekkel, és szegecsekkel díszíthessék őket. A legtöbb főszereplőn ennek valamilyen változatát láthatjuk, többnyire valamilyen bonyolult, egyedi díszítéssel, ami felismerhetővé teszi a karaktereket a harcjelenetek közben is. Erre kiváló példa Ragnar páncélja az első évadban, amire szív fölé egy fekete bőrből metszett holló volt felvarrva. (1.5.2-es ábra)

1.5.2 Ragnar Lothbrok páncélja

A legszívósabb és egyben legdrágább páncéltípus a láncling, illetve a vaslemezekkel megerősített bőrpáncél. Ezeket ritkán láthatjuk, még a főszereplők körében sem népszerű, és inkább részletekben jelenik meg, mint a vállvédők kiegészítése, vagy a gorgett, amit Ragnar egyik fiának, Ivarnak testőrei viselnek. [12] Ez a fajta páncél ugyan nehéz, de rendkívül rugalmas, és megfelelő aláöltözettel, például gambesonnal együtt viselve, ha nem is tökéletes, de mindenképpen hatékony védelmet nyújt a legtöbb fegyver ellen.

A sorozat érdekes kapcsolatot ápol a sisakokkal. Minden ország és népcsoport katonái használják, kivéve a vikingeket, akik Ivart kivéve következetesen fedetlen fővel vonulnak harcba. Valószínűleg ezt a készítők fontos kulturális elemnek tartották, mivel a fej védelmét annak ellenére mellőzik, hogy fontos karakterek is szenvednek súlyos sérüléseket az arcukon.

Az egyik a kevés sisak közül, amit a már említett Ivar visel, egy bőr szalagokból készült, kobak jellegű, plusz orrvédő rátéttel ellátott darab, ami bár messze jobb, mintha semmit nem viselne, de inkább díszítőelem, mint valódi védőfelszerelés. A másik megjelenő sisak szintén Ivarhoz, pontosabban a testőreihez köthető. Ez a dizájn már jobban hasonlít a korabeli sisakokra, domború fémlapokból, szegecsekkel van összerögzítve, az arc előtt pedig szem- és orrvédő rátét kap helyet. Bár ezek a sisakok jól megállnák a helyüket bármilyen harcban, elsődleges funkciójuk a viselőjük identitásának elrejtése, hozzáadva a testőrség elszemélytelenítéséhez, és az erőszakos, rideg hangulathoz, amit sugallnak, emelve az epizód atmoszféráját. [12] Kiemelendő továbbá, hogy a sorozatban természetes elemként jelennek meg a női harcosok, az ő viseletük – az alkati adottságok miatt eltérő mellkasi szabáson túl – mindenben megegyezik a férfiakéval, és a sorozat is egyenrangúként kezeli a két nemet.

1.5.4. Nemesség

1.5.3 Siggy díszes, vörös kabátja férje, Haraldson jarl temetésén

A sorozat legtöbb vezető pozícióban lévő karaktere a harctéri vagy hadvezéri tudása miatt került a pozíciójába, így öltözködésük sok hasonlóságot mutat a harcosokéval, kölcsönözve azok színvilágából és praktikusságából. Ezt az alapot egészítik ki a rangjukhoz illő díszítésekkel, a leggyakoribb esetben drága, nemes szőrmékkal, amiket köpenyként, vagy palástként hordanak, olykor vaskos nemesfém láncsal

megkötve. A tunikáikat díszes szegélyhímzésekkel látják el, a bőr kiegészítő mellényeik pedig inkább dekoratívak, mint praktikusak, apróbb bőrlapokból vagy szalagokból, bonyolult fonásokkal és varrásmintákkal készülnek. A nőknél több finomság figyelhető meg. Az ő ruháik – főleg a jarl asszonyának, Siggynek a kabátjai az első évadban – hangsúlyosan kiemelik a kényelmet és a gazdagságot. Fizikai erőfeszítésekre nem is alkalmasak, ellenben ritka, és drága színekben pompáznak, és a szabásmintájuk is bonyolult a többi öltözékhez képest. [13]

1.5.5. A papok és a Látó

Visszatér a Völwa motívuma is a filmbe, de magához az elnevezéshez a korlátozottan a jövőbe látó nőket csatolják, akik különös tiszteletnek örvendenek ismerőseik, vagy az egész város körében, de a társadalomban betöltött szerepük nem ehhez kötődik elsődlegesen. Nem bírnak komoly szakrális jelentőséggel sem, ezt a pozíciót a papok, vagy más néven gothik látják el. Ezek a férfiak segítik a rituális áldozatok végrehajtását, valamint jelen vannak a fontos életeseeményeknél, mint a temetések. Egy külön csoportjuk él az uppsalai gerendatemplomnál, ami a sorozatban zarándokhelyként kap kiemelt helyet [14], nekik a ruházatuk is élesen elkülönül a városokban lakó társaiktól.

Minden gothi feje kopaszra van borotválva, és hosszanti hegtetoválások díszítik a koponyájukat. Az arcukat festik, a templomőrök csupán a szemüket és ajkaikat kenik feketére, a többiek viszont ezt kiegészítik egy durva, repedezett hatású fehér arcfestéssel. Minden gothi alap ruházata egy natúr vászonból varrt tunika, aminek a szabása szándékosan bő, és egészen bokáig lenyúlik. A hétköznapi papok erre egy nyakat-vállat fedő, középen kivágott, kör alakú, bőrből vagy vastag szövetből készült, gazdagon díszített anyagdarabot vesznek, elől-hátul majdnem a ruha aljáig lenyúló, szintén díszített, széles szalaggal. Kiegészítőnek mindenféle zörgő fémmel feldíszített botokat vagy egyéb zajkeltő eszközöket, dobot, kereplőt hordanak magukkal, amit a rituálék során használnak.

A templomőrök ezzel szemben egy bő szabású, elől teljesen nyitott köntöst használnak, aminek a szövése meglehetősen egyedi, kissé szellős hatást kelt, és vastagabbnak látszik az anyag tőle. Ezek a köntösök zöldek vagy barnás árnyalatúak, és a varrások mentén, illetve a szegélyeken gazdagon díszítettek. Az egyetlen ékszer, amit hordanak, egy nagy rúnatárcsa a nyakukban, bőr zsinórokon felfüggesztve. (1.5.4-es ábra) Kiegészítő eszközeiket, az áldozatokhoz használt késeket, baltákat és edényeket bőrlapokba göngyölve hordják magukkal.

1.5.4 Pogány papok áldozatbemutatásra készülnek az uppsalai templomnál

Az utolsó szakrális jelentőségű karakter a Látó. Ő végigkíséri az egész sorozatot, de a nevét sosem tudjuk meg, valószínűleg nincs is neki. Alakja az előző filmekből ismert Völva alakjára épül, de minden korábbinál tökéletesebben jeleníti meg az élők és a halottak világa között lebegő orákulumot. A fő funkciója a sorozatban az, hogy segítsen előremozdítani a történetet, és összekössön eseményeket, akár évadok távlatából is. Így nem csak az élet és a halál, de a néző és a szereplők közötti teret is áthidalja. A ruhája és a környezete részletes, de nem a klasszikus értelemben díszes. Minden felhasznált anyag fekete, így nehéz megkülönböztetni a különböző részleteket, azok szándékosan egybeolvadnak. A ruhája alapja hasonló tunika, mint a gothik esetében, de fekete anyagból készült, felé pedig több rétegben szakadt, hálószerű anyagokat halmoztak, ezzel beburkolva, és bizonytalan vonalak mögé rejtve a karaktert. Ékszereket visel, de ezek inkább nyugtalanító hatást keltenek: durván megmunkált nyakék és gyöngysoron függő agancsdarab. Mindegyiknek inkább szakrális funkciója van, mint díszítő. Ritkán egy bottal is felbukkan, amit láthatóan támaszként is használ, de ennek a botnak a díszítő elemeit is állati koponyák, agancsok és tollak adják, kiemelve a karakter erős kötődését a halálhoz.

1.5.6. Anyagok és minőség

A sorozat nagy hangsúlyt fektetett a korhű, vagy legalábbis a nézők számára korhűnek látszó jelmezekre és díszletelemekre, ezért kiváló alapanyag a kutatásunkhoz. A jelmezek anyaga minden jelenetben valódinak érződik, valószínűleg valóban természetes szövetet és valódi bőrt használtak az elkészítésükhöz. A sorozatban megfigyelhető a főszereplő-kór, azaz a központi karaktereknek mindenképp kiemelkedőnek, egyedinek és emlékezetesnek kell lennie, akkor is, hogyha az ennek érdekében hozott jelmezmodosítások a praktikum és néha kicsit a józanész ellen mennek. Mivel az átlagos néző nincsen tisztában a pontos történelmi tényekkel, ezért ezt nem róhatjuk fel hibaként, és lenyűgöző dizájnokat kapunk a készítőktől. Az átlagos viseletet szövetalapúnak határozhatjuk meg, ez lehet gyapjú vagy len. Az

ebből szőtt ruhákat különböző, de nem hivalkodóan erős földszínekre festették, és egyszerű, néhány ruhadarabból álló öltözékeket hordtak. Férfiaknál legfontosabb a tunika, nadrág, bocskor és csuklya, míg nőknél a ruha, a kötény és a köpeny. Mindkét nem deréktájon övvel rögzítette a ruháit.

A harcosokon, nemeseken igazán kreatív, főleg nyers bőrrel és szőrmével feljavított öltözékeket, számos patchwork-varrást és fonást láthatunk, ami teljesen hihetően hat a felépített környezetben. Az ékszerek széles skálája kerül elő, nyakláncok, brossok, karperecek, viszont egyetlen különként bemutatott karaktertől eltekintve senki nem hord fülbevalót vagy testékszert, ami figyelmes a rendezőktől, ugyanis a leletek szerint sem használtak ilyesmiket.

A sorozatban nagy hangsúlyt kapnak a tetoválások, gyakran a karakterek arcán, vagy egyéb jól látható helyeken jelennek meg, és jelentős bőrfelületet fednek le. A jelentőségéről nem igazán esik szó a sorozaton belül, de láthatóan kiemelten fontos kulturális elemnek tartják őket.

1.6. Az Északi (The Northman, 2022) [15]

Ez a film a legújabb mind közül, viszont műfajában erősen eltér az eddigiektől. Míg eddig leginkább kalandfilmeket vettünk sorra, az Északi egy, a híres Shakespeare dráma alapjául szolgáló északi legendát, Amleth herceg történetét eleveníti fel. A történet a berserkerek útjára lépő Amlethet követi, így kapunk némi betekintést a rendező koncepciójáról a harc előtti rituálékat illetően. A film második felében egy kisebb viking közösség tagjait figyelhetjük meg, egyetlen nemesi családdal, rabszolgákkal és harcosokkal.

1.6.1. A rítus

Egy jelenetben a berserkerek a harcra készülve farkassá lényegülnek át, megszabadulva ruháik nagy részétől, farkasprémeket magukra öltve. A rituálét egy idősebb férfi vezeti, aki a ruháitól hasonló módon megszabadul, de megtart egy szarvas sisakot. A régi filmek marhaszarvaival ellentétben ez a sisak teljesen bronzból készült, és kizárólag rituális célokat szolgál.

1.6.2. A fagyos észak

A film nagy része egy misztikus királyságban, illetve Izlandon játszódik, így a szereplők öltözete is ehhez alkalmazkodik. A téli jelenetekben láthatjuk, hogy rétegesen öltözködnek, bár a ruhák szabása nem változik, egyszerűen az amúgy is viselt lenvászon tunikára egy jelentősen vastagabb gyapjútunikát húznak. A lábbelik általánosságban csizmák – más nem igazán felelne meg az időjárásnak –, és gyakoriak az önálló csuklyák, csakúgy, mint az egyik vállnál összetűzött széles köpenyek, amik nem csak melegen tartották, de az esőtől is védték viselőjüket. A színek kicsit élénkebbek a szokásosnál, de megmaradnak a földszínek, kiváltképp az erősebb, közepesen sötét zöld népszerű.

A nemesek körében viszont jól látható a színek jelentősége, a megjelenésére leginkább adó karakter vörös tunikát és nadrágot visel, a nyaka köré csavart szőrmével. Mindkettő kifejezetten drága alapanyagnak számított. Ékszerek tekintetében a film karpereceket, nyakláncokat sorakoztat fel, és szóbeli utalások vannak az előbbi rituális jellegére, de ezt nem mondják ki egyértelműen.

1.6.3. Páncélzat és fegyverek

A filmbeli katonákat két csoport alkotja, a közönséges gyalogosok és a berserkerek. A berserkerek csupán ágyékkötőt viselnek, védelmükről a reflexeik és hihetetlen szívósságuk gondoskodik csupán. Pajzs helyett második fegyvert forgatnak vagy szabadon hagyják a kezüket. Ha tehetik, akkor farkasprémet kötnek a vállukra, ezzel kapcsolódva az állat szelleméhez, és erőt merítve belőle a harchoz. (1.6.1/a ábra)

Az átlagos katonák ezzel szemben minél vastagabb védőfelszerelést igyekeznek használni. Erős csizmát, szorosan betűrt nadrágot, vastag tunikát öltenek, és hozzá köpenyt. Aki megteheti, erre láncinget vesz, de mivel az igen drága dolog volt, a legtöbben kénytelenek anélkül harcba vonulni. Ami viszont elmaradhatatlan páncélelem, az a sisak. A felvonulási jeleneteket kivéve minden katona sisakot hord, mint a védelem legalapvetőbb és legfontosabb eszközét. Ezek szintén meglehetősen drága alkalmatosságok voltak, de mivel a legtöbb harcos nagy kerek pajzzsal rendelkezett, ezért a test védelmét egy valódi harctéren viszonylag könnyű volt megoldani, a fej viszont még zárt alakzatban is sérülékeny pont. (1.6.1/b ábra)

1.6.1 a) *Amléth herceg*, a *Berserker* b) *Fjölnir*, a trónbitorló

1.6.4. Misztikum

A film több ponton elszakad a valóságtól, és egyértelmű misztikus elemeket hoz be. Ilyen például a lerohant város romjai között felbukkanó Orákulum, akinek a jelmeze is földöntúli hatást kelt: vak szemei előtt kagylók lógnak, gallérjáról tollak koszorúja

ered, és fonalat fon, szimbolikusan megtestesítve Odin képviselőjét, a hollót, és a sors fonalát fonó mitikus alakokat is.

A másik ilyen pont Amleth harca a Drauggal, egy északi mitológiában gyökerező élőholtal, ami a filmekben kevésbé, de a viking mítoszokból inspirálódó játékoknál sűrűn felbukkan. Ezek a lények egykori viking harcosok, akik haláluk után is őrzik a nyughelyüket. Az öltözetük épp emiatt megegyezik az élő harcosokéval, csupán az eltelt századok nyomai látszanak meg rajtuk jobban.

1.6.5. Anyagok és minőség

A film műfajához képest nagy, 70-90 millió dolláros büdzséből készült, az animációk ennek ellenére viszonylag gyengén sikerültek.

Szerencsére a jelmezekre nagy hangsúlyt fektettek, így a ruhák nem csak igazinak látszanak, de a téli daraboknak érezhető súlya van, és a háttérszereplők öltözete igazodik az évszakhoz, ami nagy odafigyelésre vall a rendezők részéről.

1.7. Ütemterv

1.7.1 Ütemterv

2021. április - június	Tapasztalatszerzés Az Utolsó Királyság (The Last Kingdom) Netflix-sorozat háttérszínészeként
2022. augusztus - október	Téma kiválasztása, kutatómunka megkezdése
2022. november	Téma véglegesítése, négyponthoz feladatkiírás
2023. január - március	Feldolgozandó filmek és sorozatok kiválasztása, elemzése
2023. március - április	Forrásanyagok összeállítása és a törzsszöveg elkezdése
2023. április - május 15.	Koncepciók felvetése, előprezentáció, koncepciók véglegesítése
2023. május 15.	Szakdolgozat leadása
2023. május - június	Kollekció kivitelezése
2023. június 28. - július 7.	Államvizsga

2. A történelmi öltözékek anyagainak, mintázatainak, kidolgozásának elemzése

A viking kor legszélesebb körben elfogadott kezdete 793, a lindisfarne-i apátság kifosztásának dátuma, ami az első igazán jól dokumentált, és az egész brit szigeteket megrázó támadás volt. [16] Az ezelőtti periódust migrációs időszaknak nevezzük, mivel ekkor is sokat kereskedtek és terjeszkedtek az északi népek, de még nem híresültek el fosztogatóként. A korszak végét sokan vitatják, de a jelenleg legelfogadottabb kontextus szerint az 1066-os Stamford Bridge-i csatát tekintjük a kor alkonyának. Mivel a legtöbb vikingeket főszerepben feltüntető film ebben az időszakban játszódik, ezért most mi is ezt a korszakot vizsgáljuk.

A skandináv félsziget és környező területeinek éghajlata nem segíti elő a textilek, bőrök, és úgy általában a szerves anyagok fennmaradását, így a vonatkozó leletek ritkák, és gyakran nagyon töredékesek. A legtöbb fennmaradó részlet a különböző fém ékszerek és kiegészítők környezetéből került elő, mivel a fém korróziója közben felszabaduló anyagok lassítják a szövetek rothadását. Ennek eredményeképp több fennmaradt leletünk van női sírokból, mivel általánosságban több ruházatra tűzött ékszert viseltek – amit melljük is temettek –, mint a férfiak.

A legismertebb és legfontosabb archeológiai helyszínek a svédországi Birka, a norvégiai Ekebø, a dániai Mammen és Hedeby, valamint a skandináv félszigeteken kívül Angliában (Jorvik és Repton) és Írországból (Dublin) található viking sírok, illetve a skót Orkney-szigeteki és az izlandi Mosfell-völgyi lelőhelyek. A másik, legalább ugyanennyire fontos forrás a korabeli ábrázolások, idegen népek leírásai, valamint a vikingek saját történeteinek, a sagáknak a tanulmányozása, amik gyakran emelik ki a szereplőik különböző ruhadarabjait. Ezek nem közvetlen bizonyítékok, de a tárgyi leletek alacsony száma miatt a kutatók kénytelenek ezekre támaszkodni, amikor meg akarnak érteni egy-egy megtalált töredéket.

2.1. Színek

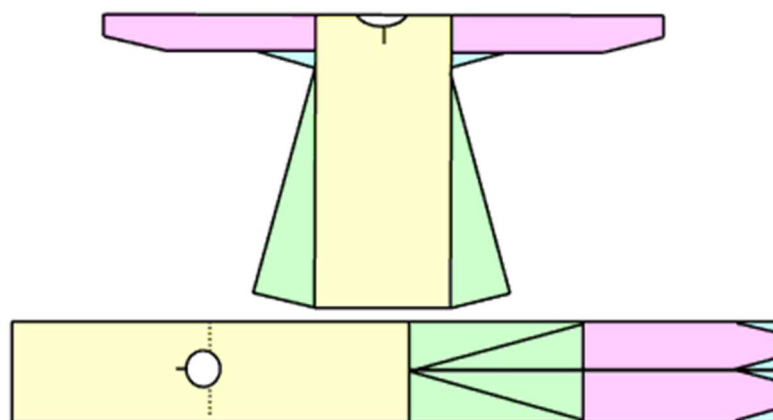
A korabeli emberek előszeretettel festették a rendelkezésükre álló alapanyagokat. Ehhez a legtöbbször növényi eredetű színezéket használtak, illetve importáltak is festékanyagokat. Mivel nem minden szín volt egyformán hozzáférhető, az esztétikán kívül státuszjelző funkciója is volt, hogy ki milyen árnyalatokat engedhetett meg magának.[17]

A festést az előállítás bármely szakaszában alkalmazhatták, akár a friss fonalaktól, egészen a kész ruhadarabig. Többszínű öltözetnél általában színes anyagdarabokból dolgoztak, vagy utólag, hímzéssel és rátétekkel oldották meg.

2.2. Felső tunika

A legáltalánosabb ruhadarab, amit a korszakban találhatunk. Az anyaga szinte minden esetben gyapjú, ami könnyen hozzáférhető alapanyag volt, és kiválóan véd a hideg klíma ellen. Egyetlen hátránya, hogy bőrrel érintkezve kellemetlen érzést kelthetnek

az apró elálló szálak, így aki megtehetette, viselt alatta egy lenvászon réteget. A tunika szabása olykor lenyűgözően egyszerű és praktikus volt, egyetlen négyszögletes anyagból is ki lehetett szabni, aminek a szélességét még a szövéskor a leendő viselő méreteihez igazították. Az összeállításhoz szükséges elemeket ezután úgy vágták ki, hogy a nyaknak hagyott, általában kulcslyuk alakú kivágáson kívül gyakorlatilag teljesen veszteségmentesen használhatták fel a szőtttest. A tunika fő részei az elő- és hátlap, ezeket vállnál vagy összevarrják, vagy eleve egyben szabják ki. Ezt egészítik ki kétoldalt két-két háromszög alakú betoldással, amik a hónalj alatt kicsivel végződnek. A ruha ujjá szintén egyszerű, téglalap alakú, és T-elrendezésben kerül felvarrásra. Az ujjak végéből levágott háromszögek pedig a hónaljrészhöz kerülnek, hogy nagyobb mozgásszabadságot biztosítsanak a viselőjüknek.

2.2.1 Közel veszteségmentes tunika szabásminta

A tunikák nem szétnyithatóak, felvételükhöz alulról kellett belebújni, ezért a szabása is meglehetősen laza. A legszűkebb rész a mellkasnál van, az oldalsó betoldások és a hónaljat kiegészítő toldás találkozásánál, így az anyag a viselő mellkasán kisimul, és lehetőséget ad arra, hogy igény esetén díszítő elemeket varrjanak, vagy függesszenek fel. A nyaknak hagyott nyílást nem minden esetben fogták össze, amikor igen, akkor a bevágás legtetijén egyetlen gombbal vagy brossal tették ezt. A díszítést hímzéssel, vagy a nyak, ujjvég, és alsó szegélyekre felvarrt sávokkal oldották meg (az ehhez használt anyagokat és technikákat egy későbbi pontban tárgyaljuk). Mivel egy-egy ruha elkészítése rengeteg munkaórát vett igénybe, ezért nagy értéket képviseltek, akár portyákon is kíváncsok zsákmánynak bizonyultak a fegyverek és nemesfémek mellett. A viselője státuszát nem csak azzal fejezhette ki, hogy milyen díszítő elemeket használ fel, hanem a tunika pusztá hossza is jelzésértékű volt, hiszen térd alá érő tunikához jelentősen több kell az értékes alapszövetből. Mivel ez volt az általános felsőruházat, ezért leginkább erre a ruhadarabra koncentráltak a díszítések is, hogy jól kifejeződjön a viselő státusza.

2.3. Alsó tunika

Nem mindenki rendelkezett alsóruházattal, viszont mindenképp praktikus volt annak, aki megtehetette. Ezek a tunikák lenvászonból készültek, így jóval könnyebbek és finomabb szövésűek voltak gyapjú társaiknál. Ez a tulajdonságuk, megfelelő

varrástechnikával kiegészítve kellemes tapintást biztosított, és kényelmesebbé tette az állandó, testközeli viselést. A szabásuk hasonlított a kívül viselt tunikákra, viszont a nyakuk gyakran valamivel zártabb volt, például átlapolt vászondarabokkal, amiket zsinórral rögzítettek. [18] Az alsó tunikákat nem festették, és egyéb díszítést is ritkán alkalmaztak rajta, mivel a felső tunika eltakarta. Ellenben gyakran szándékosan hosszabbra hagyták az ujjakat, hogy kilógjon kissé a felső öltözet alól, ezzel mutatva, hogy a viselőjének van pénze alsóruházatot hordani.

2.4. Nadrág

A nadrág szerves része volt a férfiak ruházatának, női megfelelője viszont nincsen. Az eredeti feltételezésekkel ellentétben a szabásuk nem olyan egyszerű, az ágyék környéki rész három plusz darab felhasználásával készült már a migrációs korszakban is. [19] Két jól elkülöníthető szabásmintát találhatunk. Az első fajta hosszú, bokáig érő vagy akár zárt végű, a lábfejet is befedő, szabása pedig testhezállóbb. A másik fajta a térd környékéig ért, és sokkal bővebb, rakott kialakítású volt. Mivel hideg időben ez önmagában nem nyújthatott kielégítő védelmet a viselőjének, valószínűleg gyakrabban használták lábtekercecsekkel együtt.

Egyik nadrág sem volt rugalmas anyagú, így a csípő fölött övvel kellett összefogni, bűjtatókat pedig számos töredéken találtak. Lehetséges, hogy egyszerűbb nadrágokat rávarrt zsinórokkal kötöttek meg, de ez spekuláció marad.

Ezeket a ruhaneműket nem festették és ritkán díszítették, mivel nem voltak látványos helyen. A tunika a nagy részüket eltakarta, színük ezért natúr. Az alapanyaguk len és gyapjú, a gyapjú olcsóbb és kényelmetlenebb, a len drágább, de praktikusabb megoldás volt.

2.5. Alsónadrág

Vannak feljegyzések alsóneműkről, de annyira ritkák, hogy nem tudhatjuk, használatuk általános volt-e. Aki elég tehetős volt egy plusz ruhadarabhoz, és értékelte a kényelmet, annak feltehetően volt valamilyen alsóneműje, de az is lehet, hogy azok használták, akiknek csak gyapjú nadrágra tellett, de a kevesebb szövetet igénylő alsónadrágot még megengedhették maguknak lenből, hogy elkerüljék a kellemetlen kidörzsölődést a legérzékenyebb testtájakon.

2.6. Cipő

A Haithabu-i (dánul Hedeby) lelőhely a leggazdagabb a cipőkhöz kapcsolódó leletek szempontjából. [20] Mivel a korban egy gazdag kereskedőváros helyezkedett itt el, sok ember találta magát elkopott cipőben az utcáin, amik aztán szeméthalmokra kerültek. Mivel a kereskedelem a régió kívülré is kiterjedt, így fontos észben tartani, hogy nem minden lábbeli származik vikingektől.

A skandináv lakosok sokféle lábbelit használtak, bocskorokat, cipőket és bakancsokat is. Ritka volt viszont, hogy a szár jelentősen a boka fölé érjen. Az alapanyag kecske-, juh- és marhabőr volt, egy vastag, szívós darabbal a talpon, és vékonyabb, puhább bőrrel a többi helyen. A bőrdarabokat összevarrták, sűrű, szoros öltésekkel, majd az egészet kifordították, így kialakítva a végső formát.

Ennek köszönhetően a varrás belülre kerül, és sokkal kevésbé lesz érzékeny a súrlódásokra, karcolásokra, valamint a nedvességnek is jobban ellenáll. Arról, hogy mennyire véd a nedvesség ellen, a replikákból következtetünk. A hagyományörzők tapasztalata, hogy ezek a lábbelik könnyen átnedvesednek, de nem tudhatjuk, hogy a korabeli emberek használtak-e valamilyen impregnáló anyagot ennek az elkerülésére, például állati zsiradékot.

2.6.1 Bokacipő és rekonstrukciója a Haithabu-i leletekből

2.7. Zokni

Amit a korabeliek az átnedvesedő lábbelik ellen bizonyosan használtak, azok a gyapjúból, egy speciális, "nálbinding"-nek, azaz tűkötésnek nevezett technikával készült zoknik voltak. Ez a kötéstechnika erősen eltér a klasszikus kéttűs hurkoló kötéstől, ami ismeretlen volt a számukra. A szövet kialakításához egyetlen tűt használtak, és a hurkokat egymáshoz csomózták. A folyamat borzasztó munkaigényes, de mivel a fonál rendszeresen le van csomózva, a kész ruhanemű rendkívül tartós, szálszakadás esetén is csak minimális területen bomlik fel, és könnyen javítható. [21]

Sapkák és kesztyűk még előfordulnak hasonló kivitelben, de nagyobb ruhaneműket nem készítettek ilyen technikával, valószínűleg az időigényesség miatt. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem minden korabeli embernek volt lehetősége ilyesmi ruha birtoklására, akik nem engedhették meg maguknak, azok mohával, vagy szalmával bélelték ki a cipőjüket, hogy valamifajta védelmet biztosítsanak a hideg és a nedvesség ellen.

2.8. Köntös és kabát

Ugyanannak a funkciónak két eltérő megközelítése, leginkább földrajzi alapon elkülönülve. A köntös volt az általánosabb, egy tunikához hasonló szabású, de elől teljes hosszon nyitott ruhadarab, átlós szabású ráhagyással, hogy átlapolva és övvel megkötve le lehessen zárni. A tunika felett hordták, elsődlegesen a hideg elleni védelem érdekében. Vastag gyapjuszövetből készült, a szegélyeket itt is díszítették, mint amire jó példát is láthatunk a Hedeby-ből előkerült leletnél. [22] A kabátváltozat ennél valamivel hosszabbra volt szabva, elől gombsorral lehetett zárni, és a leletek tanulsága szerint a díszítésük is részletesebb volt. Ezek a ruhák a keleti régióban bukkannak fel, a legjobb bizonyítékok Birka-ból kerültek elő. [23] A részletességük és a felhasznált anyagok arra utalnak, hogy előkelőbb réteg használta őket, a stílus pedig rusz behatást sejtet.

2.9. Köpeny

A köpeny mind közül a legegyszerűbb alapszabású ruhadarab volt. Téglalap alakú szöttes, mindenféle alakmódosító varrás nélkül, amit maguk köré kanyarítva, a domináns kéz oldalán brossal vagy tüvel megtűzve viseltek. Ez a részlet azért volt lényeges, mert sokkal nagyobb mozgásteret biztosít a tűzött oldalon lévő kéznek, akár fegyverforgatáshoz is.

Többnyire gyapjúból készültek, vastagságuk széles skálán változik, nem kizárt, hogy egy embernek több köpenye is volt az évszakoknak megfelelően. A vastagabb, szorosabb szövésű darabok az eső ellen is nyújtottak némi védelmet a viselő testének számára.

Mivel a köpeny, ha viselték, a legkülső rétegét képezte az öltözetnek, így azok, akik státuszukat és vagyonukat akarták kifejezni, gyakran díszítették a legkülönbözőbb módokon. Színes csíkokkal, szörme vagy selyem szegéllyel, esetleg fonott mintázatokkal vagy rávarrt elemekkel. Szép példát láthatunk egy rendkívül díszes köpenyre az Evebø-i jarl sírjában. [24]

2.10. Sapka

A fej védelmére többfajta ruhaneműt, köztük sapkákat is használtak. Ezek készülhettek a már említett nálbinding technikával, vagy háromszög alakú textil- és bőrdarabokból. A formájukat tekintve lehetek egyszerű félgömb vagy búra alakúak, szegély nélkül, vagy szörmével, szöttessel szegélyezettek, esetleg extra fülvédő elemmel ellátottak.

A díszítés itt sem maradhatott el, hímzéssel, szörmével, fémszálakkal, esetleg a csúcra varrt nemesfém díszítéssel, mint amelyet a Birkában talált A-típusú sapka esetében. [23]

2.11. Csuklya

Ikonikus viking ruhadarab, ami később Európa-szerte felbukkan a szegényebb réteg öltözékeként. A legegyszerűbb szabásmintával elkészítve rendkívül nyersanyag-hatékonyan juthattak egy teljes fejet és vállakat takaró, vastag, hidegtől és esőtől védő alkalmatossághoz. Ezt használták a köpenyek kiegészítőjeként, melyeknek saját kapucnija nem volt. Ennek az okát a kísérleti archeológia abban látja, hogy a Skjoldehamn-i szabással készült különálló csuklya még nagy igénybevétel vagy erős szél esetén sem csúszik hátra, ellenben a kapucnis köpenyekkel, így biztosabb védelmet kínál. A képen is látható, kiváló állapotban fennmaradt darab számos kutatás alapjául szolgált. [25]

2.11.1 A Skjoldehamn-i csuklya, a leghíresebb lelet ebből a típusból

Mivel a hasznossága miatt széles társadalmi rétegekben is elterjedt volt, a díszítése is változatos. Hímzéssel, szegélydíszítéssel és rojtozással látták el őket.

2.12. Női ruha

A nők alapöltözete úgynevezett ingruha volt, hosszú, csuklóig, vagy azon túlnyúló ujjakkal, és bokáig érő alsó résszel. Mivel ezt viselték testükhöz a legközelebb, elsődlegesen lent használták hozzá, akár csak az alsó tunika esetében. Szabása elől-hátul zárt, a nyak kialakítása kerek vagy kulcslyuk stílusú, utóbbi esetben brossal tűzték össze a nyílást. [26] Mivel ez az öltözetük alsó rétege volt, a díszítések visszafogottabbak vagy egyáltalán nem jelentkeznek. A nők külső ruházata ugyanúgy tartalmazhatott köpenyeket, köntösöket és kabátokat, mint a férfiaké, és készítésükhöz is ugyanazokat az anyagokat használták. Az egyetlen kifejezetten női külső ruhadarab a következő pontban tárgyalt kötényruha.

2.13. Kötény

A nők legjellemzőbb külső öltözete, egy elől mellkasközépig, hátul a leletek töredezettsége miatt bizonytalan magasságig tartó kötényruha. Anyaga általában gyapjú, vastagsága leginkább éghajlatfüggő volt. A szabása elől-hátul zárt, ugyanúgy bele kellett bújni, mint egy tunikába, a rögzítését pedig két pánt biztosította, ami a vállon átvette brossal kapcsolódott a ruha első részéhez. [22] Ez a rögzítési forma elterjedtsége miatt kulcseleme a mai vikingképnek is. Mivel ez leginkább praktikus ruhadarab volt, és se nyaki, se ujj része nincsen, a díszítése sem volt kiemelkedő. Olykor egy további réteget erősítettek a már említett dupla brossal az elejéhez, feltételezhetően, hogy a szennyeződésektől védjék, de se szegélydíszítést, se szőrmeszegést nem találhatunk rajtuk.

2.14. Fejkendő

Archeológiai leletek között nem bukkant fel, de a sagák tanulsága szerint a korabeli nők szinte mindegyike viselt kendőt a fején. Ennek elsődleges oka a hajuk helyén

tartása lehetett, ami fontos szempont, tekintve, hogy tradicionálisan ők készítették az ételeket, de spekulációk szerint akár a párkapcsolati státuszukat is tükrözhetette, mint ahogy azt más kultúrkörökben is megfigyelhetjük.

2.15. Díszítés

A skandináv emberek előszeretettel díszítették a ruháikat, ennek célja egyrészt esztétikai, másrészt a rangjuk, vagyonuk közvetítése volt. Számos technikát és anyagot felhasználtak ehhez, többek között selymet, ami rendkívül drága importcikknek számított, szőrméket, ami gyakori, de drága áru volt, valamint bonyolult szövéseket, hímzéseket. A motívumok között vadállatok, szörnyek, arcok és növényi minták is szerepelnek, valamint bonyolult, csomószerű ábrák, amik hasonlóságot mutatnak a kelták motívumvilágával. Gyakori elem volt továbbá a rúnák használata különböző tárgyakon, amik az egyszerű “Vilborg owns me” (Vilborg tulajdona vagyok) [27] feliratoktól a szakrális vagy mágikus jelentőséggel bíró rúnajelekig terjedtek.

2.15.1. Hímzéssel

Vékony, színes cérnaszálakkal készült bonyolult minták, ami számos népcsoport körében, így a skandináv kultúrkörben is felbukkan. Rendkívül időigényes, de nem igényel speciális anyagokat, így a társadalom széles rétege hozzáfért ehhez a díszítési módhoz. Az igazán tehetősek hímzett ruhadíszítéséhez drága alapszöveteket, például selymet és nemesfémsszálat használtak, mint amire bizonyítékot is találtak a Valsgarde-i hajós temetés feltárásakor. [28]

2.15.1 Ezüstözött szállal díszített textilmaradvány a 12-es sírból, Valsgarde-ből.

2.15.2. Beleszótt díszítés

A díszítés egy, az északi kultúrkörben ritka formája, amikor az alapszövetbe színes fonalat használnak fel, ezzel a mintát a szövet részévé téve. Bár nem olyan népszerű, mint a többi, a ruha elkészülte után alkalmazható technika, de találhatunk rá példát a történeti leírásokban, például Skarphéðinn fekete csíkos nadrágját. [29]

2.15.3. Szegélyek

A díszítés legkedveltebb és legsokszínűbb formája. Mivel az anyagba szőtt minta rendkívül időigényes volt, a felvarrt díszítések dominánsabbak voltak, ezeknek a legideálisabb helye pedig a ruhák különböző szegélyein volt. Leginkább a nyak körüli nyílást és a ruhák ujjvégeit díszítették ilyen módon, de esetenként, kiváltképp a gazdagok körében, a ruha alsó szegélyére is kerülhetett hasonló. Ezekhez a szegésekhez gyakran használtak drága szőrméket vagy gyapjúból szőtt, szőttesből hosszan kiálló szálakból formált műszőrmét. Ha valamilyen motívumot is meg akartak jeleníteni, akkor hímzéshez vagy táblaszövéshez folyamodtak. A hímzésnek alapot adó anyag gyakran selyem volt, amit önmagában, egyéb díszítés nélkül is használtak szegésre. Teljes ruhákat viszont sosem varrtak belőle, mivel ahhoz még a társadalom felső rétege számára is túl drága volt. Egy egyedi és gyönyörű díszítési technika a táblaszövés volt. Ezzel a technikával viszonylag vékony, részletes mintájú szőtt szalagokat lehetett készíteni, amit aztán szintén felvarrt szegélyként használtak fel. [30]

2.16. Ékszerek és kiegészítők

A ruhák díszítésén kívül férfiak és nők egyaránt használtak egyéb díszítőelemeket is, például ékszereket. A leggyakoribb a praktikus funkciót ellátó bross volt, aminek számos formáját ismerjük, a legnépszerűbbek a szimpla tű, a gyűrűhöz rögzített tű, az ovális, vagy más néven teknőc bross, és végül a háromosztatú bross. Ezek a ruhák összefogásán túl kisebb tárgyak felfüggesztésére is szolgáltak, és készülhettek színesfémből vagy csontból is.

A nők jellegzetes kiegészítője volt a kötényruhát is helyén tartó brosspár, amit üvegből, fából, ásványokból és csontból készült gyöngyökkel díszített zsinór kötött össze. Ezen a zsinóron felakasztva tároltak számos hétköznapi tárgyat, amik elég könnyűek voltak ahhoz, hogy ne kelljen az övön elhelyezni őket.

A nyakláncok is gyakoriak voltak, a férfiak Thor kalapácsát viselték előszeretettel, a nők pedig a brossokat összekötőhöz hasonló gyöngyfüzéreket vagy egyéb medálokat. A kulcsokat – ha valakinek olyan szerencséje volt, hogy rendelkezett zárható ajtóval, vagy ládával – mindkét nem a nyakában hordta.

A kezükön karpereceket és gyűrűket hordtak, mindkettő esetben kimagasló minőségű ötvösmunkákról beszélhetünk. A mintázatuk lapmotívuma láncfonat, a végén díszes záró elemmel, anyaguk pedig bronz, ezüst, vagy arany, az esetek többségében. A gyűrűkhöz csiszolt drágaköveket és féldrágaköveket használtak, amik szintén aprólékos megmunkálásra utalnak.

2.16.1 Archeológiai lelet, Ysby (Svédország)

Az egyetlen látványosan hiányzó ékszer a fülbevaló és egyéb testékszerek. A leletek és sagák arra utalnak, hogy ilyenekkel a skandinávok egyáltalán nem éltek, annak ellenére, hogy kapcsolatban álltak olyan népekkel, akiknél ez elterjedt volt. Ez arra utal, hogy a test megsértésével járó ékszerek ellen erős kulturális ellenszenv volt, ami talán vallási hagyományokhoz köthető. [31]

2.17. Öv és tárolók

Mivel a korabeli ruhákon nem volt zseb, az emberek minden szükséges eszközüket az övükön vagy a brossokra fellógatva hordták. Utóbbi inkább a nők körében volt gyakori, akik nem minden esetben viseltek övet.

Az övek lehettek bőrből, vagy a legszegényebbek esetében egyszerű zsinórból. A kortárs ábrázolásokkal szemben a régészeti leletek között a bőrovek szélessége nem haladja meg a két centimétert, erre az övcsatok és végzárók méretéből következtetünk. A tárgyaikat felfüggeszthették közvetlenül a bőrszíjra, vagy apróbb alkalmatosságok esetén táskába vagy szütyőbe helyezték. Egy személy ritkán viselt egy övtáskánál többet, ami nem fért el benne, vagy amihez külön, gyorsan hozzá kellett férnie, például a pénzhez, azt kis külön bőrzacskókban tárolhatta.

2.18. Követelményjegyzék

- Általános követelmények
 - Feleljen meg a popkulturális elvárásoknak
 - Ne tartalmazzon anakronisztikus alkatrészeket
 - Legyen esztétikus
- Minőségi követelmények
 - Kopásállóság
 - Napfénnel szembeni ellenállás
 - Kényelmes
 - Szabad mozgást enged
- Technológiai követelmények
 - Ruhák szabása és varrása
 - Korhűhöz minél közelebbi technikák használata, a megvalósíthatóság keretein belül
 - Modern alkatrészek (húzózár, tépőzár) feltétlen mellőzése
 - Anyagok
 - Természetes anyagok használata
 - Egyszerű szövetmintázatok használata
 - Színek
 - Egyszínű anyagok
 - Meleg színek használata
 - A színek korabeli társadalmi jelentőségének figyelembe vétele

3. Tervezői koncepció kidolgozása, tervvázlatok készítése, a tervezési folyamat leírása, alapanyagok bemutatása

2.18.1 Moodboard

3.1. Filmművészet és történelem

A kiválasztott filmeket összevetve az archeológiai kutatásokkal egyfajta konvergens fejlődést láthatunk a 2000-es évek elejéig. Az újabb és újabb feltárásokból származó tudás átszivárgása a tudományos közösségekből a közéletbe formálta az emberek elvárásait, a producerek és jelmeztervezők pedig követték ezt a változást, és egyre korhűbb jelmezeket készítettek. A valóság viszont az, hogy a vikingek – bár egyedi kultúrájuk és divatjuk volt –, nem különböztek annyira a többi európaítól, mint amilyennek képzeljük. A korban egyértelmű különbségeket mai szemmel nehéz lenne észrevenni, ezért a teljes történelmi hűség sosem volt cél.

A közönség olyan karakterekre vágyik, akik laikus szemmel ránézve illeszkednek a 8-10. századi környezetbe, de hordozzák a köztudatban berögzült jegyeket.

3.2. Mitől lesz a viking Viking

A Viking cselekvő ige, nem népcsoportot, hanem foglalkozást jelöl. Ezt a régi filmek nagyon sok esetben eltévesztik, vagy összemossák, a mai filmek viszont többnyire helyén kezelik, és továbbra is erre a szűkebb társadalmi rétegre fókuszálnak.

3.2.1. Harcos kultúra

Egy Viking erőszakos, a harc és a dicsőség élteti, mert ezáltal kíván örökké élni mind a túlvilágon, mind az emberek emlékezetében. Ez a felfogás az Asatro vallás kutatásából és értelmezéseiből ered, ami szerint az a harcos juthat el a Valhallába, aki harcban, fegyver által esik el. Ezeket a harcosokat a Valkűrök Odin csarnokába kísérik, ahol örökké együtt lakomáznak és harcolnak a Mindenek Atyjával. Ezt az erő és érdem alapú mentalitást, a mindig harcra készséget a külsőségekben is meg kell jeleníteni. Egy igazi viking karakter ruházata szinte mindig alkalmas a harcra, ha másban nem, akkor abban, hogy nagy mozgásszabadságot enged a viselőjének. A régészeti leletek is alátámasztják, hogy a skandinávok előszeretettel hordták úgy a köpenyeiket, hogy a fegyverforgató karjukat ne akadályozza semmi, a fegyverük maga pedig rejtve legyen a kíváncsi szemek elől.

3.2.2. Skandinávia színei

Egy viking felszerelése és ruhája az északi vidékek hangulatát tükrözi, ezért olyan anyagokat és színeket kell felhasználni, amiről a néző is erre asszociál. A fekete és barna neutrális, minden helyzetben jól használható, a színesebb öltözékeknél a földszíneket érdemesebb használni, mert ezeknek a légyságuk és melegségük mellett van egy teltebb, erőteljes hatása is. A színpaletta pedig jól illik a megjelenítendő karaktereket körülvevő fenyegetésekhez és fjordokhoz. (3.2.1-es ábra)

3.2.1.1 Viking színpaletta Sagnlandet Lejre kutatása alapján

A legautentikusabb anyagok a len és a gyapjú, ám mivel jelmezekről, és nem hagyományörző kellékekről van szó, célszerű lehet ezeknek a pamuttal kevert változatát is felhasználni, mivel így nem csak a költségeket csökkenthetjük, hanem nagyobb választék is áll rendelkezésünkre. A műszálas anyagok ellenben mindenképp kerülendőek, mert a gyakran fényesebb színük és sajátos textúrájuk kamerákon keresztül is látszik, még az avatatlanabb szemek számára is. Ugyanezen okból kerülendő a műbőr használata is. Amennyire lehetséges, növényi cserzett bőrökkel érdemes dolgozni.

3.2.3. Vadság

Egy viking hordoz magában némi eredendő vadságot, a közönség számára pedig vonzó ez a megzabolázhatatlan, szabad erő. Ezt öltözékkel nagyon nehéz visszaadni. A készítőik általában sminkeléssel, hajviselettel, és színészi munkával érik el a kívánt hatást.

Jelmez szempontból jó lehetőség, ha nyers, kevésbé feldolgozott anyagokat csempészünk a ruhába, például magában álló vagy elnagyoltan elszegett szőrmét, natúr vagy barna árnyalatú, metszéssel díszített bőr elemeket, vagy látható helyen rögzített másodlagos fegyvereket.

3.2.4. Praktikum

Egy viking ruhája alkalmazkodik az éghajlatához, meleg, réteges elemekből áll. A kivételt erősítő szabály a Berserker ábrázolás, amikor a felső ruházatot teljesen elhagyják, ám sokszor még ilyenkor is felöltöztetik fegyverszíjakkal és szőrmedíszítő elemekkel a karaktert.

3.3. Stílus

A fenti megállapításokból létrehozhatunk egy saját, közönségigényeknek megfelelő összeállítást, két férfi és egy női kivitelben. Egyszerűbb szabásokkal dolgozunk, mert az emberek elvárnak némi nyersséget az összeállítástól. Ezekhez az inspirációt a régészeti feltárásokból előkerülő textilek feltételezett szabásmintáinak kutatása adja. A férfinadrág a Thorsbergből előkerült kivételes leleten alapul, annak alsó részét a modern igényekre tekintettel elhagyva. A férfi tunika számos leletből merít, azok szellemiségét követi, hogy hasonló hangulata legyen a kész darabnak. A többi kiegészítő fikcionális, bár nem valószerűtlen. Elkészíthették az adott korban, mindössze nem praktikus felhasználása a rendelkezésre álló anyagoknak, ellenben “vikingnek” néznek ki, ami az én esetemben fontosabb szempont.

A női ruha vonalai követik a feltárások sziluettjét, de szabásában erősen eltér. A történelmi ruhák a szegélydíszítést kivéve elég folytonos képet adtak. Ezt közbeiktatott, tisztán dekoratív jellegű fűzők beiktatásával tervezem kissé megtörni, hogy szabásában is érdekesebb ruhát kapjak, ami kiemeli a viselője státuszát.

3.4. Férfi ruha I.

Közönséges öltözet, a nadrágot és a tunikát használja fel, ami kiegészül egy köpennyel, és egy azon elhelyezett dekoratív szőrme rátéttel. Az összeállításhoz olyan alapszint kell választanunk, ami alkalmas lesz a másik öltözék fekete gambesonjával való használatra.

A ruha szegélyeit minta nélkül, eltérő színű anyagsávválal tervezem díszíteni, ami gyakori jelenség volt a korban is. A köpeny célja a praktikum, ezért nem hivalkodó, barna vagy zöldes árnyalatban gondolkozom. A ruhát egy öv, és rá helyezett használati tárgyak egészítik ki, de ezek szigorúan véve nem a ruha részei, csupán az összehatást fokozzák.

Ez a ruha alkalmas hétköznapi feladatok végzésére, kellő mozgásszabadságot biztosít a szerszámok használatához, miközben megvédi a viselőjét a környezeti hatásoktól és apróbb horzsolásoktól. A köpeny megfelelő védelmet nyújt az eső ellen, és könnyedén használható takaróként az éjszakai hidegben, így a teljes összeállítás utazáshoz is megfelelő.

3.4.1 Férfi ruha I. divatrajzai

3.5. Férfi ruha II.

Ez az összeállítás ugyanazt a nadrág- és tunikaalapot használja, mint az első, a kiegészítői viszont egy ujjatlan gambeson, szörmerátét a vállakon, és szörmével szegett bőrdarabokból összeállított alkarvédők. Az összeállítás hangulata agresszív és kissé nyers, egy harcos ruházatát jeleníti meg, a popkultúrának megfelelő elemekkel. A színek adottak, fekete a gambesonon, és a barna sötétebb árnyalatai a szörmén és a bőr felületeken. A gambeson a tervek szerint dísz darab, nem követi azt a vastag rétegzettséget, ami a valódi testpáncélt jellemezte. Ez vizuálisan nem jelentős különbség, a viselőjének viszont sokkal kényelmesebb mozgást biztosít, és meleg időben is viselhetővé teszi. A gambesonokra jellemző varrásmintát viszont megtartom, és kétfajta mintalehetőséget is mérlegeltem. Ezt a ruhát is kiegészíti egy öv, amin használati tárgyak és fegyverek kapnak helyet, az összhatás fokozása érdekében.

A ruha kellő mozgásszabadságot biztosít fegyverek használatához, miközben a gambeson kellő védelmet nyújt a létfontosságú szerveknek. Az alkarvédők az egyébként páncélozatlan karok legsérülékenyebb részeit óvják, mivel az alkar adott esetben kilóghat a pajzsfal védelme mögül. A szörmegallér az esztétikán kívül a nyakrész védelmét is hivatott erősíteni, mivel a fej után, amit általában sisak véd, ez a legnagyobb valószínűséggel sérülést szenvedő felület a pajzsfal formációjában. A

rétegzettség ellenére ez a ruha csak mérsékelt védelmet nyújt a hideg ellen, ezért mindennapi használatra sokkal kevésbé alkalmas.

3.5.2 Férfi ruha II. divatrajzai

3.6. Női ruha

A ruha sziluettje követi az elvárt vonalakat, viszont szerettem volna több eleganciát belevinni, inkább formával, mint ráhelyezett díszítéssel. Az alsó ruházat testhezállóságát növelendő, bizonyos varrásvonalak mentén fűzőkkel helyettesítettem a fix rögzítést. Ezeknek pontos helyére több lehetőséget is megvizsgáltam, hogy a kívánt összehatást érjem el.

A külső ruha egy kötényruha, aminek pontos méreteit – főleg a hátrészen – nem ismerjük, ezért olyan megoldást választottam, ami jól kiegészíti az alapruha végleges változatát. A ruha díszítése színnel és mintával is kiemelt szegélyekkel történt. A ruhának szerves része a két bross, ami a kötényruhát tartja a helyén, ezek ikonikus, elmaradhatatlan kiegészítői a korabeli női összeállításoknak. A ruha derékrészén itt is elhelyezkedik egy öv, de ez főleg dekoratív jellegű, ahogy a rá helyezendő használati tárgyak is, ezek nem képezik a ruha szerves részét.

A teljes öltözék hétköznapi használatra lett tervezve, a díszítések viszont részben korlátozzák a viselője mozgásszabadságát. Mivel ez egy előkelő öltözék, így ez nem akadályozza funkciója ellátásában, hanem segít hirdetni viselője státuszát. A ruha mérsékelt védelmet nyújt a hideg ellen, de köpeny vagy kabát nélkül nem alkalmas utazásokra.

3.6.1 Női ruha I. divatrajzai

3.7. Ruhák öregítése

Nem mutatna jól a felvételeken és karakteridegen is lenne, ha az öltözékek vadonatúj állapotban, sérülés- és szennyeződésmentesen jelennének meg. A használat évei alatt jelentkező kopásokat és koszt viszont mesterségesen is meg lehet, sőt, meg is kell jeleníteni. A vizsgált filmekben jól látszik, hogy az '50-es, '60-as évekig erre kevés hangsúlyt fektettek, ezért a végeredmény is természetellenesen tiszta, színházszerű.

3.7.1. Célok

Az öregítés célja, hogy a viszonylag új ruhadarabot mesterségesen viseltessé tegye, vagy a viseltesség látszatát keltse. Ilyenkor különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a ruha valódi használat során hol és milyen sérüléseket szerezhessen, ugyanis ha ezt elhagyjuk, akkor rossz helyre kerülnek a kopás és koszfoltok, ami azonnal szemet szúr, még a leglaikusabb szemlélőnek is. Mivel a felhasznált technikák egy jó része végleges módosítást jelent a ruhán, ezért az első lépés a gondos tervezés.

3.7.2. Természetes eszközök

A legegyszerűbb módszer, ha a ruhát rövid, de intenzív valódi használatnak tesszük ki. Nedvesen összegyűrjük, a kritikus pontokon fűbe, sárba dörgöljük, és megmerítjük kissé zavaros, természetes vízben. Ezután tiszta, nagyon enyhén szappanos vízzel átmoszuk, így az erősebb foltok megmaradnak és a ruhának is kellemes illata lesz, viselése higiénikus marad. Az így preparált ruhát érdemes néhány hétig erős, közvetlen napsütésnek kitenni, hogy természetes módon fakuljon.

Ha kontroláltabb, tisztább, de szintén természetes alapanyagokat szeretnénk, akkor használhatunk teafiltert vagy kávéát az alapozáshoz. Mindkettő népszerű papír öregítéséhez, de alacsony koncentrációban a ruhát beleáztatva tompíthatunk a túlságosan fehér elemeken, magas koncentrációban, parfümös üvegbe töltve pedig szegélykoszrolást, sárfoltokat fújhatunk vele. Ha port, sarat szeretnénk megjeleníteni, esetleg rozsdafoltokat, akkor liszt, fahéj és pirospaprika különböző arányú keverékeivel kiváló eredményeket érhetünk el. Ezen módszerek mindegyike átmeneti jellegű, megfelelő vegyszeres mosással teljesen eltávolítható a ruháról, ezért időnként fel kell frissíteni. Nagy előnyük viszont, hogy teljesen biztonságosak, akkor is, ha bőrre, szájba kerülnek, csak a szembe jutva okoznak enyhe irritációt, amit bő vízzel meg lehet szüntetni.

3.7.3. Modern vegyi anyagok

Gyors és tartós hatást érhetünk el, ha akril vagy vízbázisú textilfestékeket használunk. Ezek népszerűek a filmiparban, mivel ott nem szempont a ruhák tisztíthatósága, és a kívánt koszolódást különböző barna árnyalatú festéksprayekkel egy-két perc alatt el lehet érni.

Ha a napszitta hatást akarjuk előidézni minél rövidebb idő alatt, használhatunk festékoldót vagy hipót. Ezeknek a koncentrációját érdemes gondosan kiszámolni, és próbadarabon tesztelni, mivel könnyen súlyos szerkezeti károkat okoznak a szövetben, jelentősen csökkentve az élettartamát, vagy akár teljesen tönkre is tehetik a ruhadarabot.

3.7.4. Mechanikus és termikus módszerek

Bizonyos esetekben nem csak elszíneződéssel, hanem valódi kopással, mechanikai sérüléssel is szükséges kiemelni egy ruhadarab elhasználtságát. Ez különösen igaz a nem hétköznapi, összecsapásokban vagy egyéb extrém körülmények között viselt

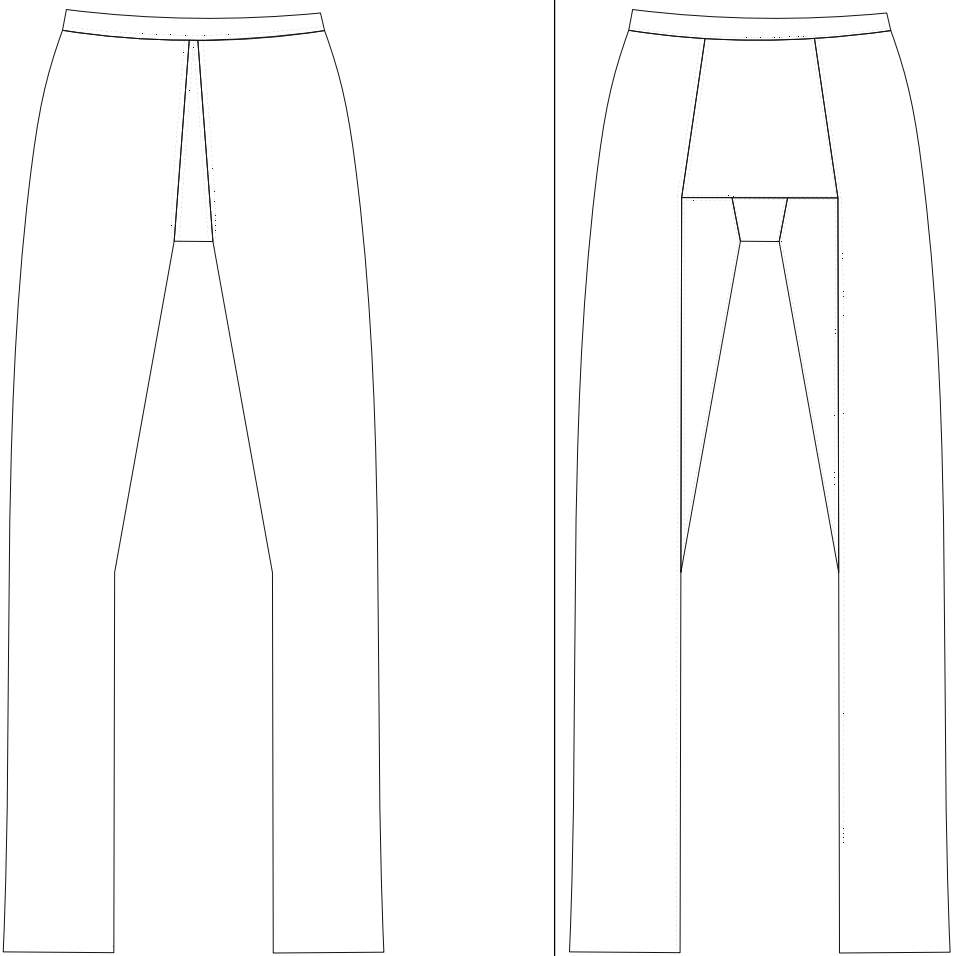
darabok esetében. Ennek a fő eszközei a kövek, láng, csiszolópapír, bőrérdesítő és az olló.

Ha egy lyukat, szakadást akarunk hitelesen elkészíteni, nem elég az anyagot kivágni. Előtte mesterségesen meg kell koptatni a környezetét csiszolópapírral vagy bőrérdesítővel, hogy természetesnek tűnjön. Bizonyos esetekben érdemes lehet átégetni az anyagot vagy foltokban megperzselni, de ezzel nagyon óvatosan kell bánni, mert mint a hipónál, itt is könnyű helyrehozhatatlan károkat okozni.

A felületi, szakadást még nem okozó kopásokat szintén csiszolópapírral érdemes kidolgozni. Alternatívaként nagyon egyszerű és hatékony, de kissé ormóttan módszer lehet a ruhát kövekhez csapkodni, vagy lesúlyozva friss tört murván végigvonszolni.

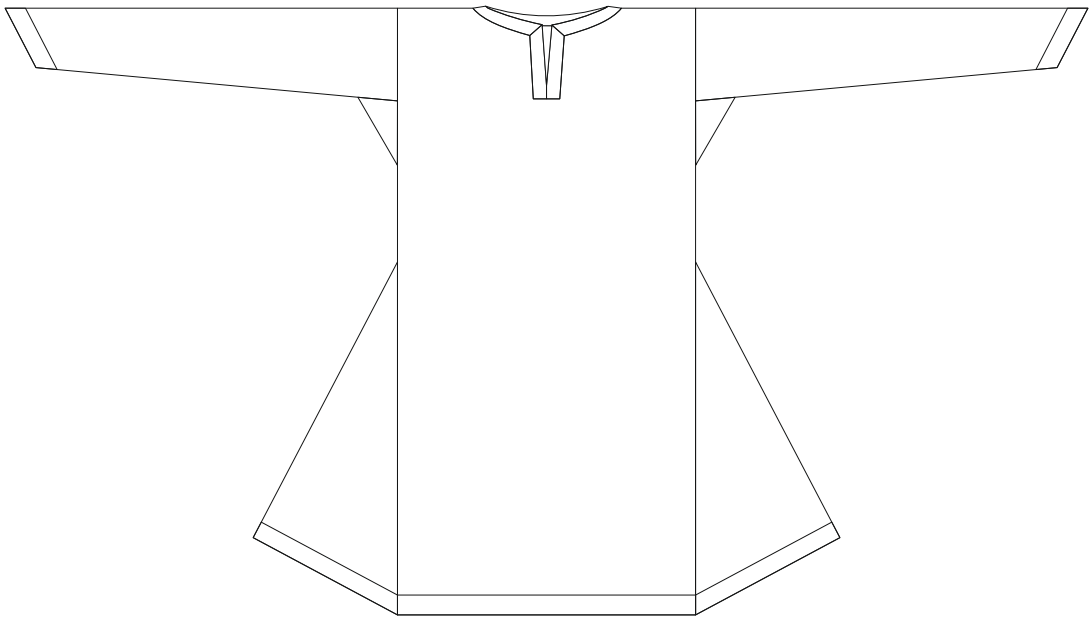
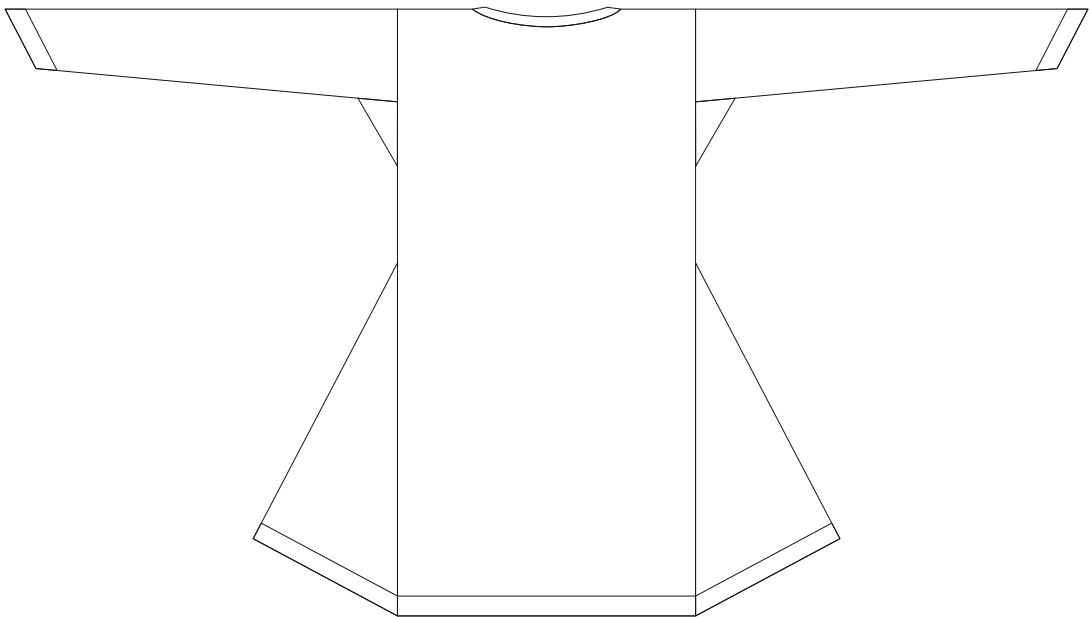
4. A kiválasztott tervek szakszerű bemutatása, három öltözék kivitelezése,
70x100 cm-es plakát készítése

4.1. Nadrág a Thorsbergi leletek alapján.

Név: Férfi nadrág	Modellszám: 01	Méret: 187 férfi
A nadrág anyaga lenvászon vagy len-pamut keverék, mindkettő megfelel a követelményeknek. A helyben tartásáról öv gondoskodik.		
Gyártmányrajz		
		
Alkatrészek		
Alapanyag: Lenvászon keverék	Darabszám	
Nadrágszár	2 db	
Derékpánt	2 db	
Ágyékrész	1 db	
Fenékrész	1 db	
Megkötő szalag	2 db	

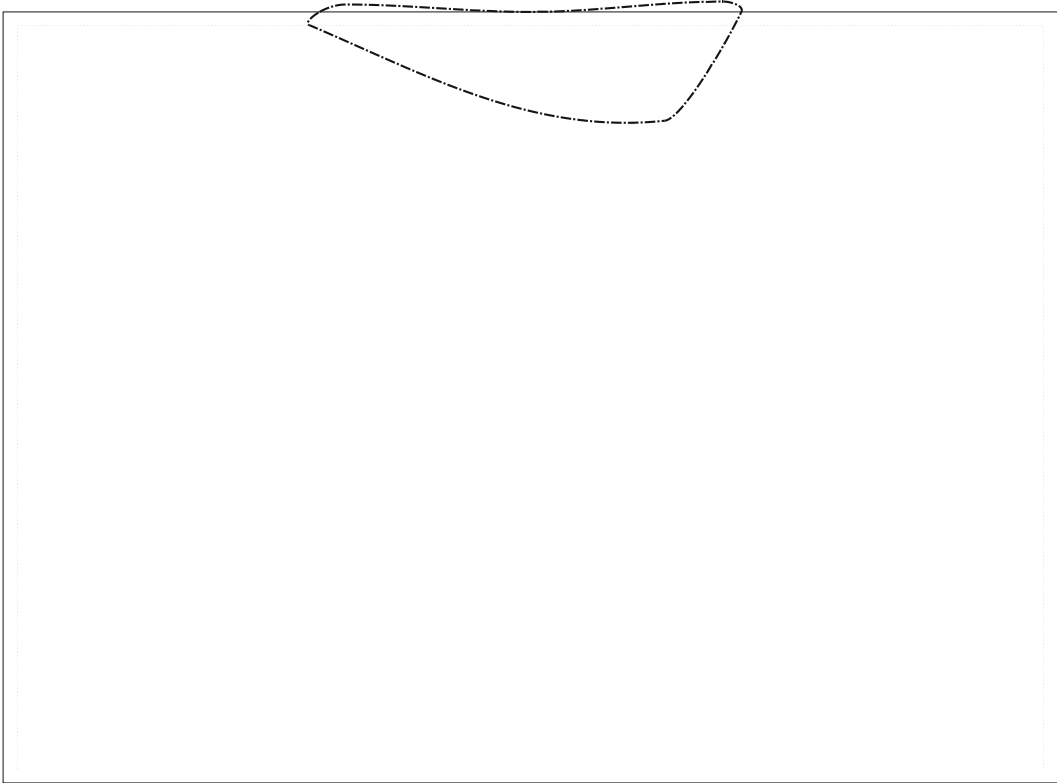
Összeállítás lépései
A fenékrész oldalait hozzávarrjuk a lábszárakhoz.
Az ágyékrész szélesebb felét hozzávarrjuk a fenékrész aljának közepéhez.
A nadrágszárak felső részét visszahajtjuk, és a füleket hozzávarrjuk a fenékrész aljához.
Az ágyékrészt hozzávarrjuk a nadrágszárakhoz.
A nadrágszárakat végigvarrjuk.
Visszahajtjuk és elszegjük a nadrágszárak alját.
A derékpántot felvarrjuk körbe a nadrág tetejére.
Felvarrjuk a megkötő szalagokat.
Öregítés
Az egész nadrágot enyhe teakeverékbe áztatjuk, majd hagyjuk megszáradni.
A nadrág szárait alul kávé koncentrátummal fűjjük le néhány centiméteren, ezzel koszos hatást keltve.

4.2. Tunika

Név: Férfi tunika	Modellszám: 02	Méret:187 férfi
A tunika egyszínű, vastagabb gyapjúsövetből készül, elütő színű, szintén gyapjú vagy len szegéllyel.		
Gyártmányrajz		
		
		
Alkatrészek		
Alapanyag: Gyapjúsövet		Darabszám

Elülső fél	1 db
Hátulsó fél	1 db
Ruhaujj	2 db
Hónalj betoldás	4 db
Alsó betoldás	4 db
Nyakszegély	1 db
Kulcslyuk nyílás szegélye	2 db
Ujj szegély	2 db
Alsó szegély	6 db
Összeállítás lépései	
Szegély felvarrása az ujjvégekre	
Elülső és hátulsó rész összevarrása a váll vonalon	
Nyak körüli szegélyek felvarrása	
Ujjak tövének felvarrása	
Hónaljbetétek felvarrása	
Alsó betétek felvarrása	
Ujjak összezárása	
Hónaljbetétek összevarrása	
Oldalvonal és alsó betoldások összevarrása	
Alsó szegélysáv felvarrása	
Ujj szegélyek felvarrása	
Öregítés	
A varrásokat gumikalapáccsal végigveregetem, hogy egyenetlenebbnek tűnjenek.	
A ruhaujjak végét és a könyökrészt kávéval és sárral szennyezem, hagyom megszáradni, majd a nagyját kikefélem a szövetből, enyhén poros hatást hagyva hátra.	
Derék-fenék magasságban meggyűröm az anyagot és kőporral szennyezem, hogy olyan hatást keltsen, mint amiben nekitámaszkodtak épületeknek, asztaloknak.	

4.3. Köpeny

Név: Szőrmeszegéses köpeny		Modellszám: 03	Méret: 187 férfi
A köpeny alapanyaga vastagabb gyapjúsövet vagy posztó, a szegélyeken elszegve, megakadályozandó a lebomlást. A felső rész közepén féloldalas díszítő szőrmerátét kap helyet.			
Gyártmányrajz			
			
Alkatrészek			
Alapanyag I: Gyapjúsövet		Darabszám	
Négyszögletes köpeny alap		1 db	
Alapanyag II: Szőrmés bőr			
Szörme rátét		1 db	
Összeállítás lépései			
Köpeny szegély elvarrása			
A szőrmedíszítés felvarrása			
Öregítés			

A köpenyrészt még a szőrme felvarrása előtt zavaros, természetes vízbe áztatom, száradás után pedig fűvel dörzsölöm be.

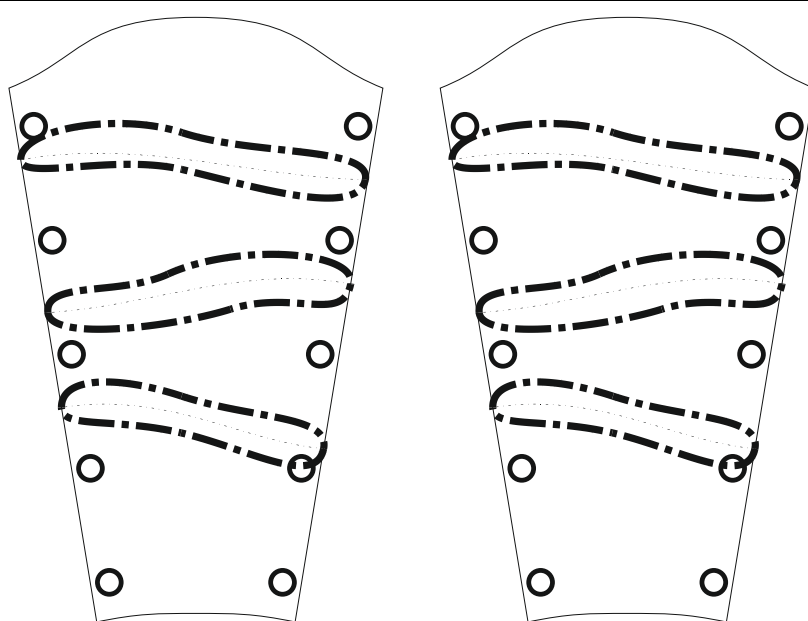
Enyhe szappanos vízzel kimosom, hogy higiénikus legyen a viselése.

4.4. Alkarvédők

Név: Alkarvédők szőrme szegéssel	Modellszám: 04	Méret: 187 férfi
---	-----------------------	-------------------------

Az alkarvédő párban készül, amik tükörképei egymásnak. Mindkét fél négy különálló bőr alkatrészből készül, az összeillesztéseknél szőrmesáv beiktatásával. A belső oldalukon végig hét pár lyuk található, amin keresztül egy zsinórral lehet összefűzni őket. Az összeállítás után viasszal preparáljuk, ami segít az alaktartásban, és védi az esővíztől.

Gyártmányrajz

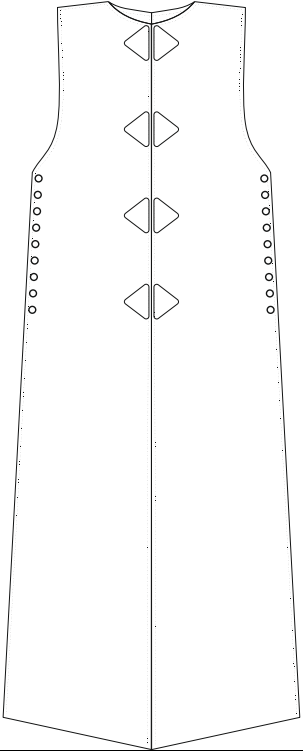
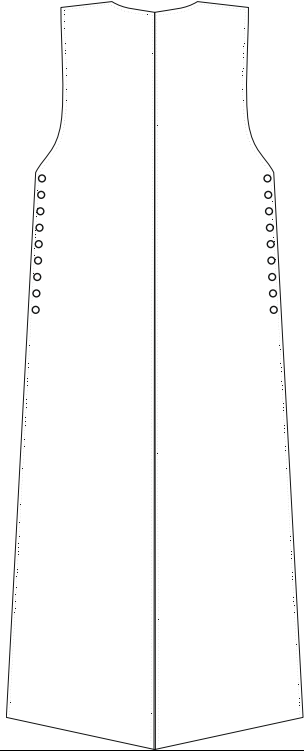

Alkatrészek

Alapanyag I: Bőr	Darabszám
Bőrlap I.	2 db
Bőrlap II.	2 db
Bőrlap III	2 db
Bőrlap IV.	2 db
Zsinór	2 db
Alapanyag II: Szőrmés bőr	
Szőrmesáv	6 db

Összeállítás lépései
Két bőrlap közé behelyezzük a szőrme sávot, és összevarrjuk őket.
A szőrmesávot visszahajtjuk és levarrjuk.
Megismételjük a többi lap esetén, a csuklótól a könyék felé haladva.
Kiütünk hét pár lyukat az alkarvédő két oldalán.
A kész darabokat bekenjük viasszal, és néhány percre 40-50 fokos sütőben átmelegítjük.
Befűzzük a zsinórt, és a viselő karjára rögzítjük tíz percre.
Öregítés
A viaszozás előtt többször egymás után foltokban bevizezem és hagyom megszáradni. A nem egyenletes nedvesedés jól látható, egymásba folyó foltokat hagy az anyagon.
A kész alkarvédő felszínét drótkefével és késheggyel felkarcolom szabálytalan, de a használatnak megfelelő irányú elrendezésben.

4.5. Gambeson

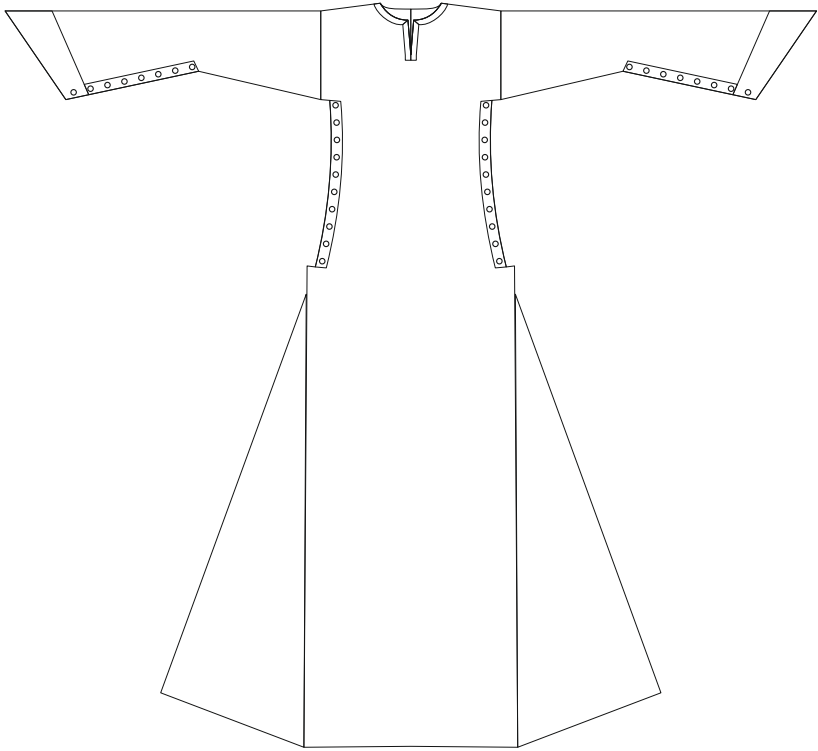
Név: Ujjatlan gambeson	Modellszám: 05	Méret: 187 férfi
Az első negyedek és a hátsó fél dupla szövésű pamut anyagból áll, a széleknél elszegve. A csatok alatti rátét és a szíjak bőrből készülnek. Az oldalvonal mentén a fűzőlyukakat bőrrrel erősítjük meg.		
Gyártmányrajz		
		
Alkatrészek		
Alapanyag I: Duplaszövésű pamut	Darabszám	
Első negyed	2 db	
Hátsó fél	1 db	
Alapanyag II: Bőr		
Bőr övszík	8 db	
Bőr rátét	8 db	
Oldalsó bőr erősítés	4 db	
Zsinór	2 db	
Kiegészítők		
Pergős csat	4 db	

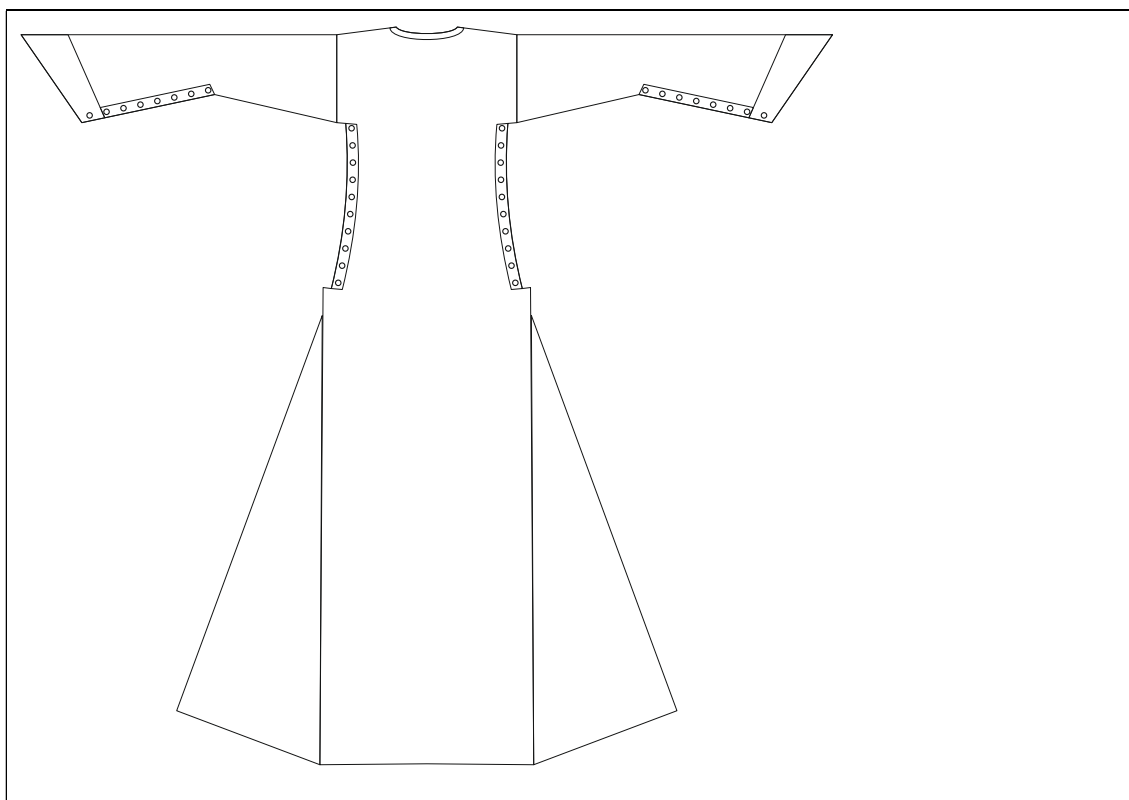
Szegecs	24 db
Összeállítás lépései	
Díszítő varrások a főelemeken.	
Az első és hátsó főelemeket a vállnál összevarrjuk.	
Felvarrjuk az oldalsó bőr megerősítéseket.	
Az első és hátsó főelemeket elszegjük.	
Felvarrjuk a pergős csatot és a bújtatót az övszíjakra.	
Végiglyukasztjuk a kapcsolódó szíjat.	
Szegecsekkel rögzítjük az övszíjakat a háromszög alakú rátétekre.	
Felvarrjuk a rátéteket az első negyedekre.	
Tizenegy lyukpárt ütünk a megerősített oldalsó részen.	
Befűzzük a zsinórt az oldalsó lyukakba.	
Öregítés	
A kész ruhát egy alkalmas helyen kb. 50 cm mélyre elásom, összegyűrve, földdel elkeverve. A helyet bő vízzel meglocsolom, és néhány napig hagyom állni.	
A kiásott ruhát enyhe szappanos vízzel kiöblítem.	
A ruha aljára sárral foltokat fröcskölök.	
Egy kiválasztott, véletlenszerű helyen céklával megfestem az anyagot, és egy ál-javító varrást helyezek el.	

4.6. Szörme váll rátét

Név: Szörme váll rátét	Modellszám: 06	Méret: 187 férfi
Alakra vágott szörmedarab, amit kis gyapjúsövet fülek segítenek rögzíteni.		
Gyártmányrajz		
Alkatrészek		
Alapanyag I: Szörmés bőr	Darabszám	
Szörmés bőrdarabok	Amennyi szükséges, nem méretre vágottak	
Alapanyag II: Gyapjúsövet		
Négyszögletes gyapjúsövet darab	2 db	
Összeállítás lépései		
A szörmedarabokból összevarrjuk és alakra vágjuk a rátétet.		
Elszegjük a gyapjúsövet darabokat.		
Felvarrjuk a szövetdarabokat az egyik szél mentén a szörme aljára.		

4.7. Női alapruha

Név: Előkelő fűzős ruha	Modellszám: 07	Méret: 170 Nő
A ruha anyaga gyapjú, a fűzőtt részek sűrű len- vagy pamutszövettel vannak megerősítve. A nyaki rátét himzett szalag, az ujjvégi rátétek selyemből.		
Gyártmányrajz		
		

Alkatrészek

Alapanyag I: Gyapjúszövet	Darabszám
Ruhaujj	2 db
Elülső fél	1 db
Hátulsó fél	1 db
Oldalsó betoldás	4 db
Alapanyag II: Lenvászon	
Alkar megerősítő rátétje	4 db
Oldalsó megerősítő rátét	4 db
Alapanyag III: Bőr	
Zsinórok	4 db
Díszítőelem	
Nyaki szegőszalag	1 db

Összeállítás lépései

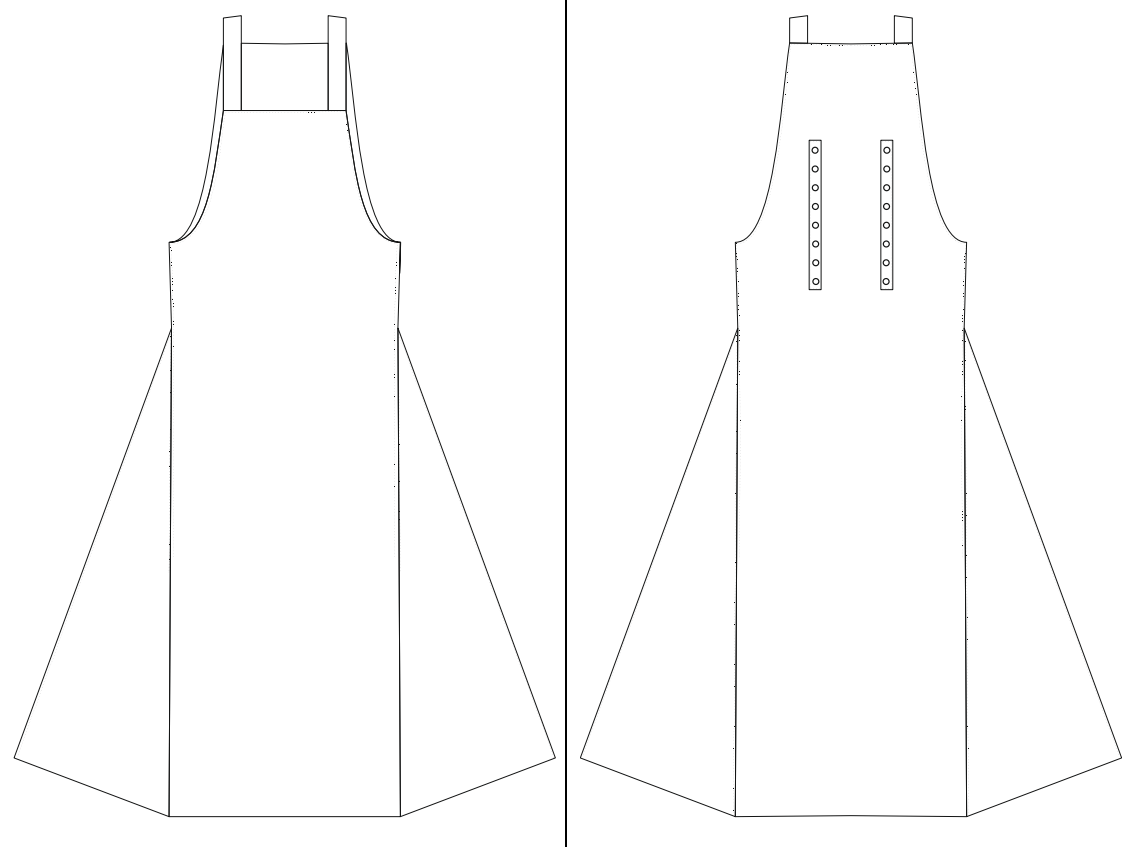
Az első és hátsó felet a vállnál összevarrjuk.

Nyaki szegőszalaggal elszegjük a nyak széléit.

Ujjak felvarrása.

Oldalsó megerősítések felvarrása.
Ujjak összevarrása könyékig.
Alkar megerősítő rátét felvarrása.
Ujjszegély felvarrása.
Fűzőlyukak kialakítása, gomblyukazása.
Oldalak összevarrása a fűző rész alatt.
Alsó szegély elvarrása.
Fűzők befűzése.
Öregítés
A ruha alsó szegélyét liszt, fahéj és kávé száraz keverékével beporolom.

4.8. Kötényruha

Név: Kötényruha	Modellszám: 08	Méret: 170 Nő
A kötény vastag, sötét gyapjúból készül egyszerű varrásokkal. A vállpántokat csak a hátsó félhez varrjuk hozzá, elől brossal kapcsolódik a ruhához.		
Gyártmányrajz		
		

Alkatrészek	
Alapanyagok I: Gyapjúsövet	Darabszám
Első fél	1 db
Hátsó fél	1 db
Vállpánt	1 db
Fűzőlyuk rátét	2 db
Alapanyagok II: Bőr	
Zsinór	1 db
Összeállítás lépései	
Fűzőlyuk rátétek felvarrása.	
Fűzőlyukak kialakítása, gomblyukazása.	
Oldalak összevarrása.	
Szélek elszegése.	
Pántok összevarrása.	
Pántok felvarrása.	
Öregítés	
Az elülső részre teával töltött szórófejes flakonból kisebb-nagyobb foltokat fújok.	
A derékrészen lisztfoltokat helyezek el, a házimunka nyomait.	
Az alsó szegélyt liszt, fahéj és kávé száraz keverékével szennyezem.	

Összefoglalás

A téma akkor merült fel bennem először, amikor hagyományőrzőként találkoztam a viking kor képviselőivel 2016-ban. Akkor döntöttem a filmes vonal mellett – szemben a tökéletes korhűsége törekedő hagyományőrzőkkel –, amikor dolgoztam az Utolsó Királyság (The Last Kingdom) forgatásán 2021-ben.

A célom egy olyan kollekció összeállítása volt, ami megállja a helyét egy kortárs film szettben, eleget téve minden stílusbeli elvárásnak és megkötésnek, amellet, hogy teljesen funkcionális, és akár a hétköznapiakban is viselhető. Ennek szellemében az anyagválasztás gyapjúra, lenvászatra és esetenként pamutra esett, hogy a ruhák textúrája, tapintása természetesnek hasson. Ezek az anyagok kiválóak az időjárás viszonyosságok ellen, így a végeredmény nem csak kényelmes, de kopásálló, és kellően meleg is.

A tervezéshez tanulmányoztam az elmúlt száz év néhány kiemelt filmművészeti alkotását, hogy megértsem, hogyan fejlődött a média által közvetített kép a kor ikonikus harcosairól, és mi a jelenlegi konszenzus készítői és közönség között. Ezt kiegészítettem a régészeti leletek és sajtó tanulmányozásával, hogy jobban megértsem a tudományosan elfogadott konszenzust a korabeli emberek ruházatáról. Végül a tudományos és kulturális álláspontokat ütköztettem egymással, hogy kialakítsam a saját elképzelésemet.

A kivitelezésnél elsődlegesen modern technikákat használtam, néhány kiemelt részletnél viszont a kézi varrást tartottam megfelelőnek, az anyag jellege és az összkép miatt. A ruhák elkészülte után mesterséges öregítésnek, koszolásnak vettem alá őket, kísérletezve több technikával is, hogy a bemutatón, és ennek megfelelően egy esetleges forgatáson természetesnek, rendszeresen használnak tűnjenek.

Thesis summary

The subject matter of my thesis (titled “Evolution of Historical Costumes into the Games and Film Industry”) first occurred to me when as a member of a traditional military reenactment society I met representatives of the Viking Age in 2016. As an opposite to traditionalists’ ambition on perfect historical authenticity I eventually decided to follow filmmakers’ approach when I worked at the shooting of the TV series titled “The Last Kingdom” in 2021.

My main aim was creating a collection which fits a contemporary movie set complying with all stylistic requirements and restrictions besides being fully functional and potentially wearable even in everyday life. In line with this aim I decided to use wool, linen and occasionally cotton so that both the touch and texture of clothes could appear natural. These materials are excellent against exposure to challenging weather conditions and therefore the resulting clothes are not only comfortable but they are wear-resistant besides also being suitably warm.

For the designing phase I studied some outstanding cinematographic works of art of the last 100 years in order to understand how the general image of iconic warriors of the age, as transmitted by media, gradually evolved and also to perceive what the current consensus between filmmakers and the audience is. Additionally, I studied archaeological finds and sagas so as to better understand the scientifically accepted consensus about the clothing of people of that age. Finally, I confronted scientific and cultural standpoints to elaborate my own personal view.

For the construction phase I primarily used modern techniques, however for some outstanding details I considered hand sewing to be the appropriate method because of the characteristics of the material and also for the sake of the general image. After completing the cloths I subjected them to artificial ageing and contaminating procedures, while testing several techniques, so that they should appear to be casual and regularly worn when shown at the presentation and in line with this if they are potentially used for the shooting of a film.

Irodalomjegyzék

- [1] Roy William Neill: The Viking (Vikingek); Metro-Goldwyn-Mayer, 1928
- [2] Jón Karl Helgason: "Leif: When civilization was less civilized". Echoes of Valhalla: The Afterlife of the Eddas and Sagas (Translation ed.). Islington, London: Reaktion Books, 2017 p. 155. ISBN 978-1780237152.
- [3] Mordaunt Hall: "A Picture in Colors"; The New York Times, New York City, November 29, 1928
- [4] H.T. Kalmus: "Technicolor Adventures in Cinemaland"; Journal of the Society of Motion Picture Engineers, December 1938
- [5] Richard Fleischer: The Vikings (Vikingek); Brynaprod és Curtleigh Productions, 1958
- [6] Leslie Halliwell: Halliwell's Film Guide, second edition; Granada, London, 1977 p.933
- [7] Bosley Crowther: "A Norse Western"; The New York Times, New York City, Június 15, 1958, Section 2, p. 1.
- [8] John McTiernan: The 13th Warrior (A 13. harcos); Touchstone Pictures, 1999
- [9] "Michael Crichton's Novel, The 13th Warrior". Windofkeltia.com. Lementve 2023-05-13.
- [10] Elizabeth S. Sklar: The Vikings on Film: Essays on Depictions of the Nordic Middle Ages; McFarland & Company, USA, 2011, p. 122. ISBN 9780786460441.
- [11] Michael Hirst: Vikings (Vikingek); Take 5 Productions és Octagon Films, 2013-2020
- [12] Steve Saint Leger: Vikingek, 5. évad 14. epizód, "The Lost Moment" (TV sorozat) History Channel, Kanada, December 19, 2018
- [13] Ciarán Donnelly: Vikingek, 1. évad 6. epizód, "Burial of the Dead" (TV sorozat) History Channel, Kanada, Április 7, 2013
- [14] Ken Girotti: Vikingek, 1. évad 8. epizód, "Sacrifice" (TV sorozat) History Channel, Kanada, Április 21, 2013
- [15] Robert Eggers: The Northman (Az Északi); New Regency és Focus Features, 2022
- [16] Tony Jebson.: Manuscript D: Cotton Tiberius B.iv: The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition, eredetiből archiválva 2014.04.19, lementve 2023.05.13

- [17] Sagnlandet Lejre: Vikingetidens Farvepalet; Nationalmuseet, Dánia, 2018
- [18] Mytte Fentz: An 11th century linen shirt from Viborg (angolra fordította Maggie Mulvaney). Eredeti cikk: En hørskjorte fra 1000-årenes Viborg. In: KUMML 1987, Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab. Mytte Fentz: Af skjortens saga. Skalk 1989, nr.1 Mytte Fentz: An 11th Century Shirt from Viborg Sønderød, Denmark. In "Archaeological Textiles in Northern Europe – Report from the 4th NESAT Symposium. Ed: Lise Bender Jørgensen and Elisabeth Munksgaard. Tindens Tand 1992, nr. 5 pp 83-92 Mytte Fentz: Vikingeskjorten fra Viborg. Viborg Stiftsmuseum ISBN: 87-87872-46-6
- [19] Margrethe Hald: Ancient Danish Textiles from Bogs and Burials, (angolra fordította: Jean Olsen) 1980. Copenhagen: The National Museum of Denmark p.329
- [20] Willy Groenman-van Waateringe. Die Lederfunde von Haithabu, 21-23. kötet; Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu 1984. Neumünster: Karl Wachholtz Verlag.
- [21] Ulrike Claßen-Büttner: Nalbinding - What in the World Is That?: History and Technique of an Almost Forgotten Handicraft; BoD – Books on Demand, 2015
- [22] Inga Hägg: Die Textilfunde aus dem Hafen von Haithabu; Neumünster: Karl Wachholz Verlag, 1984, pp. 204, 168-69
- [23] Inga Hägg: "Die Tracht." Systematische Analysen der Graberfunde, ed. Greta Arwidsson, pp. 51-72. Birka: Untersuchungen und Studien, II:2; Almqvist and Wiksell, Stockholm, 1986. p. 68, 70
- [24] Bente Magnus: "A Chieftain's Costume: New Light on an Old Grave Find from West Norway." Textilsymposium Neumünster: Archäologische Textilfunde, 6.5 - 8.5.1981., ed. Lise Bender Jørgensen and Klaus Tidow, pp. 63-73; Textilmuseum Neumünster, Neumünster, 1982, p.68
- [25] D. H. Løvlid.: Nye tanker om Skjoldehamnfunnet. Master's thesis in archeology (Norwegian); University of Bergen, 2009
- [26] Inga Hägg: Viking Women's Dress at Birka: A Reconstruction by Archaeological Methods. Cloth and Clothing in Medieval Europe, ed. N.B. Harte and K.G. Ponting, pp. 316-350; Heinemann, London, 1983, p 344
- [27] Tomas Vlasaty: "Vilborg owns me"; <https://sagy.vikingove.cz/en/vilborg-owns-me/>, 2023.05.13
- [28] Joe Mabel: Silk with silver embroidery from Valsgärde boat grave 12, 10th century; https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Vikings_Begin_31_-_silk_with_silver_embroidery_from_Valsg%C3%A4rde_boat_grave_12_10th_century.jpg, eredeti: 2018.11.24, letöltve: 2023.05.13.

[29] Brennu-Njáls saga með formála, skýringum og eftirmála um Íslendinga sögur; Mál og menning, Reykjavík, 1996, 120. fejezet

[30] Cathy Ostrom Peters: The Silk Road Textiles at Birka: An Examination of the Tablet woven Bands; University of Nebraska, Lincoln, 2002

[31] National Museum of Denmark: The clothes and jewellery of the Vikings; <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/the-people/clothes-and-jewellery/>, 2023.05.13.

Egyéb felhasznált irodalom:

Georges Duby: A katedrálisok kora; Corvina Kiadó, Budapest, 1998

Jane Bingham: A középkor világa; Usborne-Holló és Társa, Budapest, 1999

https://www.imdb.com/title/tt0083267/?ref_=ttls_li_tt 2022.10.10.

<https://www.youtube.com/watch?v=OpudQ8vg4qs&list=PLxClq4a6GD72LTFxhvovv704OuD2qMpA&index=2> 2022.10.13.

https://www.youtube.com/watch?v=x_PIKID8dW8 2022.10.13.

<https://www.youtube.com/watch?v=Aeic64XLhV0> 2022.10.13.

<https://www.youtube.com/watch?v=06GIVt7H6Wo> 2022.10.13.

<https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/the-people/clothes-and-jewellery/#men> 2022.10.13.

<https://www.fotevikensmuseum.se/d/en/museet/staden> 2022.10.17.

<https://www.nature.com/articles/srep02686> 2022.10.17.

<https://www.youtube.com/watch?v=KoqbcB2SuZ4> 2022.10.27.

<https://www.youtube.com/watch?v=V51LZmvMKrk> 2022.10.27.

<https://www.youtube.com/watch?v=8n5YNDLXLm4> 2022.10.27.

https://www.google.com/search?q=leg+wraps+viking&source=lmns&tbm=vid&bih=937&biw=1920&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiK0N67ooH-AhX_i_0HHZPjB9AQ_AUoAnoECAEQAg#fpstate=ive&vld=cid:0e65407f,vid:mwKHIJGj-p0 2023.03.29.

<https://ew.com/article/2013/03/18/vikings-costume-designer-on-dressing-pillagers-and-plunderers-for-the-history-channel-series/> 2023.04.16.

Ábrajegyzék

- 1.1.1 Történelmileg hiteles és Fantasy viking öltözékek egymással szemben
<https://www.pinterest.com/pin/688136018076372705/>
https://www.hurstwic.com/history/articles/daily_living/text/clothing.htm
- 1.2.1 Izlandi harcosok <https://historymaniacmegan.com/2014/03/21/history-of-the-world-according-to-the-movies-part-6-vikings-and-fighters/>
- 1.2.2 Barbár viking (Bal) Keresztény viking (Jobb felül) Pogány viking (Bal alul)
- 1.2.3 Leiff Ericsson és Hilda, színes, de gyenge minőségű jelmezben
<https://www.nitrateville.com/viewtopic.php?f=24&start=1110&t=10339>
- 1.3.1 Einar, Lodbrok fia, a vikingek királya, a trónon
 űlve <https://m.imdb.com/title/tt0052365/mediaviewer/rm1470824960>
- 1.3.1 A gyönyörűen megépített kanadai szett hűen hozza a fjordok
 hangulatát <https://m.imdb.com/title/tt0120657/mediaviewer/rm160071681/>
- 1.4.2 Herger párbajjelenete közben jól láthatóak a közemberek ruhái.
<https://admitonefilmaddict.wordpress.com/2020/12/07/13th-warrior-1999/>
- 1.4.3 Skeld és a jellegzetes arctetoválása
<https://i.pinimg.com/originals/06/bf/bc/06bfbcb93d3c801ff6e14d981a909e36.png>
- 1.5.1 Rolo, Ragnar és Lagertha, az első évadok főszereplői
<https://i.ebayimg.com/images/g/Y6AAOSwZ2VhnQnL/s-l1600.jpg>
- 1.5.3 Ragnar Lothbrok páncélja <https://www.pxfuel.com/en/desktop-wallpaper-xwafx>
- 1.5.3 Siggy díszes, vörös kabátja férje, Haraldson jarl temetésén
http://www.byrneholics.com/gallery2/albums/userpics/10001/normal_vikings-episode6-screenshot-38.jpg
- 1.5.4 Pogány papok áldozatbemutatásra készülnek az Uppsalai templomnál
<https://www.medievalists.net/2014/07/viking-human-sacrifices-hollywood-vs-reality/>
- 1.6.1 a) Amleth herceg, a Berserker b) Fjölnir, a trónbitorló
- 1.7.1 Ütemterv
- 2.2.1 Közel veszteségmentes tunika szabásminta
https://www.hurstwic.com/history/articles/daily_living/text/clothing.htm
- 2.6.1 Bokacipő és rekonstrukciója a Haithabu-i leletekből
http://www.vikingsofbjornstad.com/MyImages/Hai_2009-07-28%2014.08.45.jpg
- 2.11.1 A Skjoldehamn-i csuklya, a leghíresebb lelet ebből a típusból
<https://medievalexcellence.com/2021/05/12/skjoldehamn-hood/>
- 2.15.1 Ezüstözött szállal díszített textilmaradvány a 12-es sírból, Valsgarde-ből.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Vikings_Begin_31_-_silk_with_silver_embroidery_from_Valsg%C3%A4rde_boat_grave_12,_10th_century.jpg
- 2.16.1 Archeologiai lelet, Ysby (Svédország)
<https://www.archaeology.org/news/10966-221104-sweden-thor-hammer>

2.18.1 Moodboard**3.2.1.1 Viking színpaletta Sagnlandet Lejre kutatása alapján**

<https://sciencenordic.com/denmark-history-society--culture/how-to-decorate-like-a-viking/1455997>

3.4.1 Férfi ruha I. divatrajzai**3.5.1 Férfi ruha II. divatrajzai****3.6.1 Női ruha I. divatrajzai**